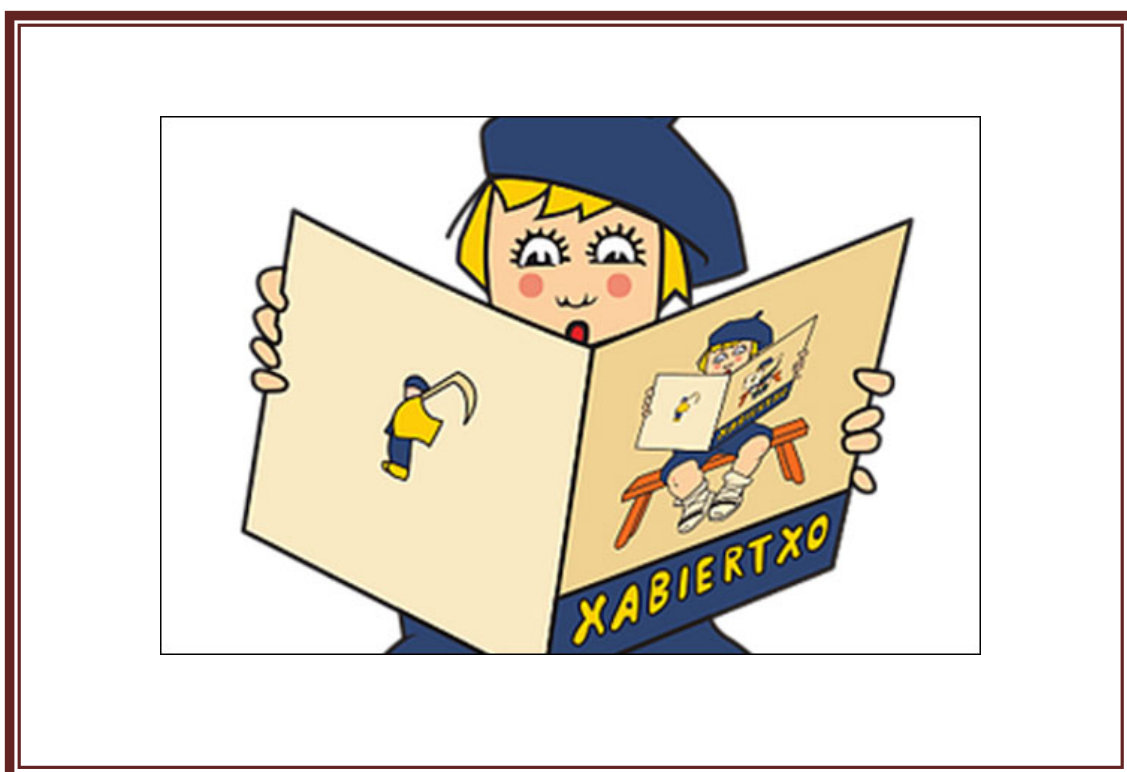

GURE KATONA

Herrikoa, batua eta gaztelania bat eginda

Oñatin euskaraz bizitzeko oinarrizko hiztegia eta gramatika.

Vocabulario y gramática básica para poder vivir en euskara en Oñati

Oñati, 2021eko urria

Aurkibidea	2	Índice	2
Sarrera	3	Introducción	3
Hiztegia		Vocabulario	
• Unibertsoa	4	• El universo	4
• Gure ingurua	4	• Nuestro entorno	4
• Denbora	4	• El tiempo	4
• Eguraldia	5	• Tiempo atmosférico	5
• Natura	5	• La naturaleza	5
• Etxea	6	• La casa	6
• Baserria	7	• El caserío	7
• Harremanak	8	• Las relaciones	8
• Kirola	8	• El deporte	8
• Hiria	8	• La ciudad	8
• Garraiobideak	9	• Medios de transporte	9
• Lana	9	• El trabajo	9
• Eskolak	10	• Centros escolares	10
• Aisialdia	10	• El ocio	10
• Erosketak	11	• Las compras	11
• Janariak eta edariak	11	• Comidas y bebidas	11
• Jantziak	12	• El vestido	12
• Neurriak	13	• Medidas	13
• Osasuna	13	• La salud	13
• Gorputza	13	• El cuerpo	13
• Kokapenak eta nolakotasunak	14	• Ubicaciones y cualidades ...	14
• Aditzak	15	• Verbos	15
• Eguneroko hitzak	17	• Palabras comunes	17
Gramatika		Gramática	
• Ezaugarri fonetikoak. Bokalismoa.	20	• Fonetismo. Vocalismo	20
• Aditz-izenak	20	• Nombres verbales	20
• Atzizkiak	20	• Sufijos	20
• Deklinabidea	21	• Declinación	21
• Aditz nagusiak	21	• Verbos principales	21
• Sintaxia	24	• Sintaxis	24
Esakerak	27	Dichos o proverbios	27
Esamoldeak, esapideak	31	Modismos	31
Haur kantaak	35	Canciones infantiles	35
Ikurrak	35	Símbolos	35
Bibliografia	35	Bibliografía	35

Sarrera

Oñatin, gaur egun, kalean entzuten diren 10 elkarrizketatik ia 7 euskaraz dira, eta, horietan Oñatiko hizkera entzuten da, gehien-gehienetan. Herriko hizkera hori, ordea, arrotz zaio gurera etorri berria denari edo euskara ikasten hasi berriari.

Beste zenbaiti, aldiz, euskara batua zaio arrotz, herriko hizkeran eroso eta erraz moldatu arren. Eta, azkenik, badira gure artean euskaraz jakin ez eta bien beharra dutenak, herrian hobeto moldatu ahal izateko.

Errealitate horiek guztiak kontuan hartuta, landu dugu esku artean duzun material hau, batetik besterako zubiak egiten joateko, hain zuzen ere.

Hori lortzeko asmoz jarri ditugu hiru zutabetan, bata bestearen parean, herriko hizkera, Batua eta gaztelania; eta horietan, lehenengo, jaso ditugu Oñatin euskaraz bizitzen lagunduko diguten oinarrizko hainbat berbaren zerrenda; gero, zenbait gramatika-eduki, esamolde eta esapide; eta, amaitzeko, kantu bat edo beste.

Introducción

Hoy en día de 10 conversaciones que se escuchan en Oñati casi 7 son en euskera, y la mayoría de ellas se realizan en el euskera local. Este euskera, sin embargo, se hace extraño al/a la forastero/a o al/a la alumno/a que está empezando a aprender la lengua.

A otras personas, en cambio, el euskera oficial o Batua no les es muy cercano, aunque se sientan cómodos y hablen con soltura el euskera local. Y, finalmente, también hay personas que no conocen el euskera y tienen necesidad de las dos formas o registros de la lengua, para poder desenvolverse mejor entre nosotros. Teniendo en cuenta todas esas realidades, hemos preparado este material que tienes entre manos, con el objetivo de crear puentes entre las diferentes formas lingüísticas. Así hemos dispuesto en tres columnas, una al par de la otra, las formas correspondientes a la lengua local, el Batua y el castellano, y hemos recogido en ellas, primeramente, las palabras básicas que nos van a ayudar a vivir en euskera en nuestro entorno; después, algunos conceptos gramaticales, modismos y locuciones; y, para terminar, varias canciones.

OÑATIKO ERAN

EUSKARA BATUAN

GAZTELANIAZ

HIZTEGIXA

Zirrindara honetan jasotako berba gehixenak euskera batuaren aldian ziharo desbardin, edo, fonetika aldetik beste modu batera ahoskaitten diralako jaso dira, eta mugatu singularrian deklinauta dagoz.

[] ikurrak entzuten dan modua esan gura dau.

Unibersua

Eguzkixa [éuskixa]
Iratargixa
Laiñuak
Ostadarra / Ostarkua / Erromako zubixa
Ostondua / Zerua

Gure ingurua

Bittorixa
Bizkaixa
Basua
Errekia
Gipuzkua
Kiputzak
Mendixa
Mondrague
Naparrua
Panplona
Plaia

Denporia

Astegunak
Astelehena
Martitzena
Eguaztena
Eguena
Egu(b)aiкотza [ebaikotza]
Zapatua
Domekia

Hillabetien izenak

Ilbaltza
Otsailla
Martixa
Apirilla
Mariatza
Bagilla
Garagarrilla
Agostua
Agorra

HIZTEGIA

Zerrenda honetan jasotako berba gehienak euskara batuaren aldean zeharo desbardin, edo, fonetika aldetik beste modu batera ahoskatzen direlako jaso dira, eta mugatu singularrean deklinatuta daude.

[] ikurrak entzuten den modua adierazten du.

Unibertsoa

Eguzkia
Ilargia
Hodeiak
Ostadarra, ortzadarra
Zerua

Gure ingurua

Gasteiz
Bizkaia
Basoa
Ibaia
Gipuzkoa
Gipuzkoarrak
Mendia
Arrasate
Nafarroa
Iruñea
Hondartza

Denbora

Astegunak
Astelehena
Asteartea
Asteazkena
Osteguna
Ostirala
Larunbata
Igandea

Hilabeteen izenak

Urtarrila
Otsailla
Martxoa
Apirila
Maiatza
Ekaina
Uztaila
Abuztua
Iraila

VOCABULARIO

La gran mayoría de los nombres de esta lista están recogidos porque en el euskera local se dicen de una manera muy diferente a la forma del euskera batua o estándar, o cambia mucho su pronunciación, y están declinados en determinado singular.

El símbolo [] significa la forma en que se escucha

El universo

Sol
Luna
Nubes
Arco iris
Firmamento, cielo

Nuestro entorno

Vitoria
Vizcaya
Bosque
Rio
Guipúzcoa
Guipuzcoanos
Monte
Mondragón
Navarra
Pamplona
Playa

El tiempo

Días de la semana
Lunes
Martes
Miércoles
Jueves
Viernes
Sábado
Domingo

Meses del año

Enero
Febrero
Marzo
Abril
Mayo
Junio
Julio
Agosto
Septiembre

Urrixa
Zemendixa
Abendua

Urteko sasoiak

Udaberrixa
Udia
Udaazkena
Negua

Orduak

Hamabittan
Ordu bat eta erdixak
Ordu bixak
Ordu bittan

Egunaren aldiak

Eguardixa
Egunsentixa, ostargixa
Gaba
Illunkaria

Beste batzuk

Bixar
Bixar arte!
Haraiñun
Igaz
Karnabalak / Aratiztixak

Urria
Azaroa
Abendua

Urtaroak

Udaberria
Uda
Udaazkena
Negua

Orduak

Hamabietan
Ordu bat eta erdiak
Ordu biak
Ordu bietan

Egunaren aldiak

Eguerdia
Egunsentia
Gaua
Ilunabarra

Beste batzuk

Bihar
Bihar arte!
Herenegun
Iaz
Inauteriak

Octubre
Noviembre
Diciembre

Estaciones del año

Primavera
Verano
Otoño
Invierno

Las horas

A las doce
La una y media
Las dos
A las dos

Partes del día

Mediodía
Amanecer
Noche
Anochecer

Otros

Mañana
¡Hasta mañana!
Anteayer
El año pasado
Carnavales

Eguraldixa [egualdixa]

Antzigarra egin
Antzigarra [antziarra]
Aterri
Bisutsa (edur-, euri-)
Edurra
Edur-gixixa
Edur-mataza
Eramaittua
Erlaiñua
Eulantza, eulandarra
Euleguna
Eurixa
Galdia
Hegu-erria
Idolaz
Justurixa / trumoia
Kixkoria
Latrontxa-kandelia, garrangia
Oiñaztua
Oiñaztarrixa
Ostaizia
Ostartia
Zaldizkua
Zaparraria

Natura

Animaliak, ipixtixak

Afixia / apixia / aabixia

Eguraldia

Zurda egin
Zurda, izotz beltza
Ateri
Bisutsa (elur-, euri-)
Elurra
Elur-izpia / Elur-gilba
Elur-maluta
Euria edo elurra egiten hasi
Behe-lainoa
Euri-langarra
Euri eguna
Euria
Bero izugarria
Hegu-errea
Elurra edo euria gogotik egitea
Trumoia / ostotsa
Txingor xehea
Izotz-kandela
Tximista
Lurra jotzen duen tximista
Ekaitza aurreko haizea
Ostartea
Euri barra bat
Zaparrada

Natura

Animaliak, piztiak

Habia

Tiempo atmosférico

Cinarra, nieve en grano
Escarcha
Tiempo sin lluvia
Ventisca de nieve, de lluvia
Nieve
Chispita de nieve
Copo de nieve
Comenzar a llover o nevar
Niebla
Llovizna
Día de lluvia
Lluvia
Calor abrasante
Viento sur abrasante
Llover o nevar intensamente
Trueno
Granizo menudo
Carámbano
Relámpago
Relámpago que toca tierra
Viento que precede a la tormenta
Claro entre nubes
Barra de lluvia
Chaparrón

La naturaleza

Animales no domésticos

Nido

Amerauna
Amorraña
Apapuskixa
Armiarmia
Arraipardua
Arraixa
Biboria
Bi(di)xixua
Erlabixua
Eulixa
Frantzes-katua
Igaribeixa / urtxakurra
Katamixarra
Katu-maua
Kirikixua
Laatxorrixa / Labatxurrixa; txirtxilla
Lupua
Markiñetia
Marraskillua
Matxin-saltokaixa
Negutia
Pitotxa
Serena
Subia
Txantxikua
Txarrapua
Txinddorrixa
Txipeletia / Txipilipetia
Txixaria
Txorixa
Usana

Arbolak eta beste

Arbolia
Bedarra
Ixia (ixa bat eta ixaak)
Oolduixa
Zuraitza

Lekuak

Errekatxua
Gaiñeria

Etxia

Zatixak

Bebarrua
Bentania
Leihua
Gelia
Hormia / Paretia
Kamaria
Tximiñixia

Gauzak eta lan-tresnak

Argixa
Artaazixak
Aspiradoria
Aszensoria, igotekua
Aulkixa
Azukar-ontzixa
Belakixa

Amarauna
Amuarraina
Zapaburua
Armiarma, amarratza
Arrano sugezalea
Harraparia
Mihura
Heste-zizarea, bizioa
Liztorra
Eulia
Katajineta
Igaraba
Katagorria / Urtxintxa
Basakatua
Kirikinoa, trikua
Kilkerra
Arrabioa
Martin arrantzalea
Barraskiloa
Matxinsaltoa
Txonta
Ipurtatsa
Pipia
Sugea
Igela, ugaraxo
Ordotsa
Inurria, txindurria
Tximeleta, pinpilinpauxa
Zizarea
Txoria
Izaina

Arbolak eta beste

Arbola
Belarra
Ihia (ihi bat eta ihiak)
Goroldioa
Zuhaitza

Lekuak

Errekastoa
Altu-unea, goragunea

Etxea

Zatiak

Ataria
Leihoa
Leiho txikia
Gela
Hormia
Ganbara / mandioa
Tximinia

Gauzak eta lan-tresnak

Argia
Guraizeak
Xurgagailua
Igotegailua
Aulkia
Azukre-ontzia
Ikazkinen pala

Tela de araña
Trucha
Renacuajo
Araña
Águila culebrera
Ave rapaz
Muérdago
Lombriz intestinal
Avispa
Mosca
Jineta
Nutria
Ardilla
Gato montés
Erizo
Grillo
Salamandra
Martín pescador
Caracol
Saltamontes
Pinzón común
Turón
Carcoma
Serpiente
Rana
Macho de cerdo
Hormiga
Mariposa
Lombriz de tierra
Pájaro
Sanguijuela

Árboles y otros

Árbol
Hierba
Junco
Musgo
Árbol grande para hacer mástiles

Lugares

Riachuelo
Altozano

La casa

Partes

Portal
Ventana
Ventanita
Habitación
Pared
Camarote / Desván
Chimenea

Objetos y utensilios de trabajo

Luz
Tijeras
Aspiradora
Ascensor
Banqueta / Taburete
Azucarero
Pala de carbonero

Bideua
 Bizar-makiña
 Burupeekua
 Despertatoria
 Eskobia
 Eskunarruak
 Esponja
 Gatzontzixa
 Hagiñetako zepillua
 Hautsontzixa
 Imittua
 Intxaurrak-haustekua / apurketakua
 Itsulapikua
 Izaria
 Isuskixa
 Jarlekua / Jasarlekua / Sillia
 Kafia ixotekua
 Kajoia
 Komuneko papela
 Kortiañak
 Kortxua-kentzekua
 Kumia
 Lorontzixa
 Mahaixa
 Mahai-zapixa / Zamaua
 Mesanotxia
 Morraillua
 Ohia [oya]
 Orrazixa
 Otzaria
 Plantxia
 Potiak-eregittekoa
 Tebisiñua
 Toaillia
 Ulia sikaketakua
 Zartagiña

Bideoa
 Bizar-makina
 Burkoa
 Iratzargailua, esnagailua
 Erratza
 Eskularruak
 Belakia
 Gatzontzia
 Hortzetako eskuila
 Hautsontzia
 Inbutua / Onila
 Intxaur-hauskailua
 Itsulapikoa
 Maindirea / izara
 Txilarrezko erratz handia
 Jarlekua / Eserlekua / Kadira
 Kafe-ehogailua
 Kaxoia / tiradera
 Komuneko papera
 Gortinak
 Kortxo-kentzekoa
 Sehaska
 Loreontzixa
 Mahaia
 Mahai-zapia
 Gau-mahaia
 Morroilua
 Ohea
 Orrazia
 Otarrea / Saskia
 Lisaburdina
 Pote-irekigailua
 Tebista
 Eskuoihala
 Ile-lehorgailua
 Zartagina

Video
 Maquinilla eléctrica
 Almohada
 Despertador
 Escoba
 Guantes
 Esponja
 Salero
 Cepillo de dientes
 Cenicero
 Embudo
 Cascanueces
 Hucha
 Sábana
 Escobón de brezo
 Silla
 Molinillo de café
 Cajón
 Papel higiénico
 Cortinas
 Sacacorchos
 Cuna
 Maceta, tiesto, florero
 Mesa
 Mantel
 Mesilla de noche
 Cerrojo
 Cama
 Peine
 Cesto / Cesta
 Plancha
 Abrelatas
 Telebisión
 Toalla
 Secador de pelo
 Sartén

Baserrixa

Ganaduak

Ardixa
 Behixa
 Bihorra
 Bilddotza (billotza)
 Iriskua
 Irixa
 Konejua
 Txahala
 Txarrixa
 Zaldixa

Lekuak

Ittoia
 Larraina
 Ortua

Laneko erremintak

Aizkoria
 Atxurra
 Boldia
 Eskuaria
 Iritixa

Baserria

Abereak

Ardia
 Behia
 Behorra
 Arkumea
 Idiskoa
 Idia
 Untxia
 Txahala / Zekorra
 Zerria / Txerria
 Zaldia

Lekuak

Ukuilua, korta
 Larraina
 Baratzea

Laneko erremintak

Aizkora
 Aitzurra
 Goldea
 Eskuarea
 Igitia

El caserío

Animales domésticos

Oveja
 Vaca
 Yegua
 Cordero
 Ternero (macho)
 Buey
 Conejo
 Ternero, -a
 Cerdo
 Caballo

Partes

Cuadra / Establo
 Zaguán, antepuerta
 Huerta

Herramientas de trabajo

Hacha
 Azada
 Arado
 Rastrillo
 Hoz

Marrajua
Segia

Beste batzuk

Askia
Eskortia
Olasixa
Sitsa

Aihotza
Sega

Beste batzuk

Aska
Eskorta
Hesola
Satsa

Podadera, machete
Guadaña

Otros

Pesebre
Aprisco
Estaca, várgano
Estiércol

Hartu-emunak

Senidetasuna

Aitta-amak
Aittaj(a)una
Aittaj(a)un-amandriak
Aittapuntakua
Amandria
Amapuntakua
Anaia, baiña 'anae bat'
Anai-arrebak, neba-arrebak
Andrageixa
Andra-gizonak
Arrebia
Biattaj(a)una
Biamandria
Gizongela / Gizongeixa
Illobia
Kusiña
Llobia
Parientia / Áidia
Primo-kusiñak
Primua
Suiña

Familixako zelebraziñuak

Batiua
Bodia / Ezkontzaia
Entierrua

Beste batzuk

Kuadrillia

Deportia / Kirola

Aizkolarixa
Aizkol-jokua
Igerilarixa
Pelotaarixa
Pelota-jokua
Pelota-lekua / Frontoia
Sokatiralarixa
Sokatiria

Kapitala

Abenidia
Aguazillak / Munizipalak
Aparkamentua
Arkupeia

Harremanak

Senidetasuna

Gurasoak, aita-amak
Aitona
Aitona-amonak
Aitabitxia
Amona
Amabitxia
Anaia eta 'anaia bat'
Anai-arrebak, neba-arrebak
Andregaia, neska-laguna
Senar-emazteak
Arreba
Birraitona
Birramona
Senargaia, mutil-laguna
Biloba
Lehengusina
Iloba
Ahaidea, senidea
Lehengusu-lehengusinak
Lehengusua
Suhia

Familiako ospakizunak

Bataioa
Ezkontza
Hileta

Beste batzuk

Koadrila

Kirola

Aizkolaria
Aizkora-jokoa
Igerilaria
Pilotaria
Pilota-jokoa
Pilota-lekua
Sokatiralaria
Sokatira

Hiria

Etorbidea, hiribidea
Udaltzainak, udaltzaingoa
Aparkalekua
Arkupea

Las relaciones

Parentesco

Padres
Abuelo
Abuelos
Padrino
Abuela
Madrina
Hermano y 'un hermano'
Hermanos (pl. de ambos sexos)
Novia
Los esposos, el matrimonio
Hermana de un hermano
Bisabuelo
Bisabuela
Novio
Nieto, -a
Prima
Sobrino, -a
Pariente
Primos y primas
Primo
Yerno

Celebraciones familiares

Bautizo
Boda
Funeral

Otros

Cuadrilla

El deporte

Leñador
Apuesta de hachas
Nadador, -a
Pelotari
Juego de pelota
Frontón
Tirador de cuerda
Apuesta de cuerdas

La ciudad

Avenida
Cuerpo de policía municipal
Aparcamiento
Soportal

Asilua, ospitala
 Bankua
 Bidia
 Denda haundixak
 Elizia
 Errege-bidia
 Estaziñua (autobusena, trenena ...)
 Iturrixa
 Kafeterixia
 Kalia
 Kanpantorria
 Kanposantua
 Kanposantu-eguna
 Kapillia
 Kartzela
 Katedrala
 Kontzejua, aiuntamentua, etxe haundixa
 Lorategixa / Jardina
 Losia
 Parkia
 Parrokixia
 Plaza eguna
 Plazia
 Postia
 Sagardotegixa
 Tabernia
 Torria
 Txabolia / Etxabolia
 Zubixa

Zaharren egoitza
 Banketxea
 Bidea
 Erostatxe handiak
 Eliza
 Errepidea
 Geltokia
 Iturria
 Kafetegia
 Kalea
 Kanpandorra
 Hilerria
 Domu Santu eguna
 Kapera
 Kartzela, presondegia
 Katedrala, eliza nagusia
 Udaletxea
 Lorategia
 Espaloia
 Parkea
 Parrokia
 Azoka eguna
 Plaza / Azoka
 Zutabea
 Sagardotegia
 Taberna
 Dorrea
 Txabola
 Zubia

Residencia de ancianos
 Banco
 Camino
 Grandes almacenes
 Iglesia
 Carretera
 Estación
 Fuente
 Cafetería
 Calle
 Campanario
 Cementerio
 Día de Todos los Santos
 Capilla
 Cárcel
 Catedral
 Ayuntamiento
 Jardín
 Acera
 Parque
 Parroquia
 Día de mercado
 Plaza / Mercado
 Poste
 Sidrería
 Taberna
 Torre
 Chabola
 Puente

Karriobidiak

Abiona / Abioia
 Antomobilla
 Barkua
 Bizikletia
 Gasolinerixia
 Txalupia

Garraiobideak

Hegazkina
 Autoa
 Itsasontzia
 Bizikleta
 Gasolindegia
 Txalupa

Medios de transporte

Avión
 Coche
 Barco
 Bicicleta
 Gasolinera
 Barca

Lana

Lanbidiak

Abadia [abaria]
 Aguazilla
 Alkatia
 Arotza
 Barberua / Pelukerua
 Barkillerua
 Barrenderua
 Baserritarra
 Biajantia
 Bonberua
 Botikarixua / Botikarixia
 Dendarixa
 Elektrizistia
 Fotografua / Erretratistia
 Ganaderua, baserritarra
 Hojalaterua
 Interbentoria
 Kamarerua

Lana

Lanbideak

Apaiza
 Udaltzaina
 Alkatea
 Arotza
 Ile-apaintzailea
 Gozoki-saltzailea
 Kale-garbitzailea
 Baserritarra / Nekazaria
 Saltzailea
 Suhiltzailea
 Botikaria
 Dendaria
 Argiketaria
 Argazkilaria
 Abeltzaina
 Iturgina
 Kontu-hartzailea
 Zerbitzaria

El trabajo

Oficios

Cura
 Agente de la policía municipal
 Alcalde
 Carpintero
 Peluquero, -a
 Vendedor de golosinas
 Barrendero, -a
 Agricultor, -a
 Vendedor, representante
 Bombero
 Farmacéutico, -a
 Comerciante, tendero, -a
 Electricista
 Fotógrafo, -a
 Ganadero, a
 Fontanero
 Interventor
 Camarero, -a

Kamiñerua
Kantoria
Karnizerua
Karreterua
Kontzejala
Maisua / Maistria
Matarifia
Monagillua
Musikua
Nagusixa
Ofizianista
Osagillia, medikua
Panaderua
Parrokua
Pastoria
Periodistia
Sakristaua / Sankristauna
Sekretariuxua
Tratantia (piñu-, txarri-, ganadu-...)
Txorrotzailla
Ugazaba
Ultzegiña
Umezaiña
Zuritzailia / Igeltserua

Erreminttak

Eskailleria
Ladrillua
Maillukia
Paletia
Pikua eta palia
Ultzia
Zintzela

Lekuak

Almazena
Fabrikia
Ofiziñia

Bidezaina
Kantaria
Harakina
Gurdizaina
Zinegotzia
Maisua / Maistra / Irakaslea
Ganadu-hiltzailea
Eliz mutila / Akolitoa
Musikaria
Nagusia
Bulegaria
Sendagilea
Okina
Parrokua / Erretorea
Artzaina
Kazetaria
Sakristaua / Elizaina
Idazkaria
Tratularia
Zorrotzailea
Ugazaba
Iltzegilea
Umezaina
Igeltseroa

Lanabesak

Eskailera
Adreilua
Mailua
Paleta
Pikua eta pala
Iltzea
Zizela

Lekuak

Biltegia
Lantegia
Bulegoa

Camenero
Cantor, -a
Carnicero, -a
Carretero
Concejala
Maestro, -a, profesor, -a
Matarife
Monaguillo
Músico
Patrón, -a
Oficinista
Médico
Panadero, -a
Párroco
Pastor, -a
Periodista
Sacristán, -a
Secretario, -a
Tratante, negociante (pinos, ganado...)
Afilador, -a
Dueño, -a
Clavetero, -a
Niñero, -a
Albañil

Herramientas

Escalera
Ladrillo
Martillo
Paleta
Pico y pala
Clavo
Cinzel

Lugares

Almacén
Fábrica
Oficina

Eskolak

Klasiak

Akademixia
Eskolia
Euskaltegixa
Gelia
Ikastolia
Parbularixua, guarderixia
Unibersidadia

Materialak, aparatuak

Boligrafua
Dizionariuxua / Hiztegiua
Grapadoria
Inpresoria
Lapitza
Ordenadoria
Papelontzixa
Reglia

Eskolak / Ikastetxeak

Motak

Akademia
Eskola
Euskaltegia
Ikasgela
Ikastola
Hurtzaindegia
Unibertsitatea

Materialak, aparatuak

Bolaluma
Hiztegia
Grapagailua
Inprimagailua
Arkatza
Ordenagailua
Papelontzixa
Erregela

Centros escolares

Tipos

Academia
Escuela
Centro de enseñanza de euskera
Aula
Ikastola
Guardería
Universidad

Materiales, aparatos

Bolígrafo
Diccionario
Grapadora
Impresora
Lápiz
Ordenador
Papelera
Regla

Denpora libria

Ajedreza
Albokia
Atanboria
Bakaziñuak
Bersuetia
Biboliña
Dantzia
Dultzaiña
Erretrato-makiña
Kittarria
Musikia
Radixua
Tanborra
Teatrua
Telebisiñua
Txalapartia
Txapak
Zinia

Aisialdia

Xakea
Alboka
Panderoa
Oporrak
Bertso-saioa
Biolina
Dantza
Dultzaina
Argazki-makina
Gitarra
Musikia
Irratia
Danborra
Antzerkia
Telebista
Txalaparta
Txindatak
Zinema

El ocio

Ajedrez
Alboca (instrumento musical de viento)
Pandero
Vacaciones
Festival de improvisadores
Violín
Baile
Dulzaina
Cámara de fotos
Guitarra
Música
Radio
Tambor
Teatro
Televisión
Txalaparta
Platillos
Cine

Errekaduak / Erosketak

Berduria
Drogerixia
Edarixak
Erostuna / Eroslia
Estankua, tabako-dendia
Ferreterixia
Joyerixia
Kajero automatikua, kajerua
Kajia
Karnazerixia
Mueblerixia
Panaderixia
Pastelerixia
Pelukerixia / Barberixia
Perfumerixia
Peskaderixia
Poltsarixia
Poltsia
Sarrerria
Tintorerixia
Urteeria
Zapaterixia, zapata-dendia

Erosketak

Barazkia
Drogeria
Edariak
Bezera
Estankoa, tabako-denda
Burdindegia
Bitxi-denda
Kutzazain automatikoa
Kutxa
Harategia
Altzari-denda
Okindegia
Gozotegia
Ileapaindegia
Lurrin-denda
Arrandegia
Poltsa-denda
Poltsa
Sarrera
Tindategia
Irteera
Zapata-denda

Las compras

Verdura
Droguería
Bebidas
Cliente
Estanco
Ferretería
Joyería
Cajero automático
Caja
Carnicería
Mueblería
Panadería
Pastelería
Peluquería
Perfumería
Pescadería
Tienda de bolsos, bolsería
Bolsa
Entrada
Tintorería
Salida
Zapatería

Janarixak eta edarixak Jangauzia

Afarixa [afaixa]
Ardaua
Armozua
Arrautzia
Artua
Azeitunak
Azia
Azkarrixa
Azukarra
Baba haundixa
Babia

Janariak eta edariak Jateko gauzak

Afaria
Ardoa
Gosaria
Arrautza
Artoa
Olibak
Aza
Legamia
Azukrea
Baba
Babarruna

Comidas y bebidas Comestibles

Cena
Vino
Desayuno
Huevo
Maíz
Aceitunas
Berza
Levadura
Azúcar
Haba
Alubia

Bazkarixa [bazkeixa]
 Berakatzia
 Binagria
 Erremolatxia
 Fritua
 Garbantzua
 Gatzagixa
 Gatzatua
 Gaztaia, baiña 'gaztae bat'
 Helaua
 Idarra
 Karapaixua
 Keizia
 Kipulia
 Koniflorra
 Lapikokua
 Lekia
 Lentejia
 Letxugia
 Madaria [maraixa]
 Mallukixa
 Mandarinia
 Mantekillia
 Merienda
 Naranja
 Odolostia
 Ogixa
 Oka(ra)na
 Okelia
 Olixua
 Opilla
 Patata erriak
 Potajia
 Sagardaua
 Saldia
 Tartia
 Txarradia
 Uruna
 Zanahorixia
 Zerbezia

Bazkaria
 Baratxuria
 Ozpina
 Erremolatxa
 Kroketa
 Txixirioa, garbantzua
 Legarra
 Mamia
 Gazta eta gazta bat
 Izozkia
 Ilarra
 Pazko opila
 Gerezia
 Tipula
 Azalorea
 Eltzekoa
 Leka
 Dilista
 Uraza
 Udarea / Madaria
 Marrubia
 Mandarinia
 Gurina
 Askaria
 Laranja
 Odolkia
 Ogia
 Arana
 Haragia
 Olio
 Opila
 Patata frijituak
 Potajea
 Sagardoa
 Saldia
 Tarta
 Xerra
 Irina
 Azenarioa
 Garagardoa

Comida del mediodía, almuerzo
 Ajo
 Vinagre
 Remolacha
 Croqueta
 Garbanzo
 Cuajo
 Cuajada
 Queso y un queso
 Helado
 Guisante
 Pan de Pascua
 Cereza
 Cebolla
 Coliflor
 Cocido
 Judía verde
 Lenteja
 Lechuga
 Pera
 Fresa
 Mandarinia
 Mantequilla
 Merienda
 Naranja
 Morcilla
 Pan
 Ciruela
 Carne
 Aceite
 Bollo
 Patatas fritas
 Potaje
 Sidra
 Caldo
 Tarta
 Filete
 Harina
 Zanahoria
 Cerveza

Jantzixak

Abrigua
 Alkondaria
 Alpargatak
 Antiojuak
 Belarritakuak
 Egusittako erropia
 Eskunarruak
 Fraka motzak
 Frakak
 Frakatxuak
 Gabardiñia
 Galtzak
 Gonia
 Guardasola
 Jerseixa
 Kantzontzilloak
 Korbatia
 Makillia, bastoia
 Mangia

Jantziak

Berokia
 Alkandora
 Espartinak
 Betaurrekoak
 Belarritakoak
 Jaiegunetako arropa
 Eskularruak
 Praka motzak / Galtza motzak
 Praka / Galtzak
 Bainujantzia
 Gabardina
 Galtzerdiak
 Gona
 Euritakoa / Aterkia
 Jerseia
 Galtzontzilloak
 Gorbata
 Makila, bastoia
 Mahuka

El vestido

Abrigo
 Camisa
 Alpargatas
 Gafas
 Pendientes
 Ropa de festivo
 Guantes
 Pantalones cortos
 Pantalones
 Traje de baño
 Gabardina
 Medias
 Falda
 Paraguas
 Jersey
 Calzoncillos
 Corbata
 Bastón
 Manga

Paiñuelua
Petriña
Pijamia
Sonbrerua
Tapakixa
Txamarria
Txanua
Ziria

Mukizapia
Gerrikoia
Pijama
Kapela, txapela
Bufanda
Zamarra
Txanoa
Zira

Pañuelo
Cinturón
Pijama
Sombrero
Bufanda
Chamarra
Gorro
Chubasquero, impermeable

Neurrixak

Libra bat
Libra erdi
Libra eta erdi

Zenbat

Gixi bat, gixitxo bat
Larregi
Lartxo
Pittin bat
Pittintxo bat

Osasuna

Anbulatorixua
Botikia
Dentistia
Ebagixa
Enfermerua / Enfermeria
Kalenturia
Okulistia
Ospittala

Gorputza

Azazkalak
Bekokixa
Bernia, zankua
Betulia
Bihatza (eskukua eta oiñetakua)
Eskuturra
Hagiña
Hankia
Hatzamarrak
Ipurdixa, panderua
Ipurtxuntzurra
Kanua
Kokotia
Latagiña
Lepua / Samia
Matraillia
Mingaiña
Mokorra
Mosua
Okotsa
Orkatillia
Paparra
Sobaldia
Sudurra [surra]

Neurriak

Kilo erdi
Kilo laurden
Hiru kilo laurden

Zenbat

Kizi bat, kizitxo bat
Gehiegi
Gehiegitxo
Pixka bat
Pixkatxo bat

Osasuna

Anbulatorioa
Farmazia / Botika
Dentista
Zauria
Erizaina
Sukarra
Okulista, oftalmologoa
Ospitalea / Zaharren egoitza

Gorputza

Azazkalak
Kopeta / Bekokia
Zangosagarra, aztala
Betilea
Hatza eskukoa, eta behatza oinetakoa
Eskumuturra
Hortza
Hanka
Hatzak (eskukoak)
Ipurdia
Ipurkonkorra
Kokote ingurua
Garondoa, lepondoa
Hagina
Lepoa / Sama
Masaila
Mihia
Aldaka
Aurpegia
Kokotsa
Orkatilla
Bularra, paparra
Sorbaldia
Sudurra

Medidas

Medio kilo
Un cuarto de kilo
Tres cuartos de kilo

Cuanto

Una pizca, una brizna
Demasiado
Demasiado en diminutivo
Un poco
Un poquitito

La salud

Ambulatorio
Farmacia / Medicamento
Dentista
Herida
Enfermero / Enfermera
Fiebre
Oculista, oftalmólogo
Hospital / Residencia de ancianos

El cuerpo

Uñas
Frente
Pantorrilla
Pestaña
Dedo (una de la mano, y la otra del pie)
Muñeca
Diente
Pierna
Dedos de las manos
Culo, trasero
Rabadilla
Zona del cogote
Cogote
Muela
Cuello
Mejilla
Lengua
Cadera
Cara
Barbilla
Tobillo
Pecho, tórax, escote
Hombro
Nariz

Titixak
Ukalondua
Ulia
Zana
Zilla

Titiak
Ukondoa
Ilea
Zaina
Zila / Zilborra

Pechos
Codo
Pelo
Vena
Ombilla

Lekuak eta zelakotasunak

Nun

Azpixan
Behian
Erdixan
Eskuman
Ezkerrian
Gaiñian
Goixan
Hurrian
Urrin [urriñ]

Zelakua

Alegria
Añubia
Barrixa
Berekutza, berekorra, egoskorra
Biribilla
Espeziala, bikaiña
Gizena
Ibargixa
Kiliña, mikua
Kirtenpotia
Lotsabagia [lotsabaia]
Maxkala
Mehia
Mixkiña, mixkiñua
Morenua
Pottua
Rubixua
Samurra
Soilla
Ttattarra
Txepela
Txikiña
Ulegorrixa
Xelebria
Zakarra

Zela

Aberixauta
Ahuspez
Aidante
Amentzerauta
Enkanttauta
Eregitta [ereitta]
Esperuan
Eskastuta, mirrinduta
Estresauta
Etzindda
Iratzarritta
Izardi bitsetan
Jasarritta
Kantzauta

Kokapenak eta nolakotasunak

Non

Azpian
Behean
Erdian
Eskuinean / Eskubian
Ezkerrean
Gainean
Goian
Hurbil
Urrun

Nolakoa

Alaia
Laiotza
Berria
Berekoia, tematia
Biribila, borobila
Bikaina
Lodia
Egutera
Mizkina
Kirtena
Lotsagabea
Makala, ahula
Mehea / Argala
Mizkina
Beltzarana
Txarra, eskasa
Ilehoria
Erraza
Xumea
Tatarra
Txepela
Baxua
Ilegorria
Zelebrea, bitxia
Itsusia

Nola

Matxuratuta
Ahuspez
Airoso
Itsututa, obsesionatuta
Pozik, kontent
Irekita
Haurdun
Eskastuta, mirrinduta
Estresatuta
Etzanda
Esnatuta
Izerdi patsetan
Eserita
Nekatuta

Ubicaciones y cualidades

Donde

Debajo
Abajo
En medio
A la derecha
A la izquierda
Encima
Arriba
Cerca
Lejos

Como es

Alegre
Umbría
Nuevo, -a
Terco, -a, obstinado, -a
Redondo, perfecto
Especial, excelente
Gordo, -a, grueso, -a
Solana
De poco apetito
Majadero, -a, estúpido, -a
Sinvergüenza
Débil, flojo, -a
Delgado, -a
Melindroso
Moreno, -a
Malo, -a escaso, -a
Rubio, -a
Fácil
Sencillo, -a, simple
Pequeño, -a
Insustancial
Bajo, -a
Pelirrojo, -a
Peculiar, extravagante
Feo, -a

Cómo es, o, cómo está

Averiado, -a
Boca abajo
Ligero, -a, brioso, -a
Obsesionado, -a
Satisfecho, -a
Abierto, -a
Embarazada
Desmejorado, -a
Estresado, -a
Tumbado, -a
Despierto, -a
Sudando mucho
Sentado, -a
Cansado, -a

Lardiuta
Larri
Mozolotuta
Ortozik
Pittinka-pittinka
Serixua
Txintxiliz / Dindilizka
Ximurtuta
Zelabait

Koloriak

Azula
Baltza
Berdia
Gorrixa
Horixa
Naranja
Zurixa

Zikinduta, lardastuta
Urduri
Ergelduta, tentelduta, lelotuta
Oinutsik
Pixkanaka-pixkanaka
Serio
Zintzilik
Zimurtuta
Nolabait

Koloreak

Urdina
Beltza
Berdea
Gorria
Horia
Laranja
Zuria

Ensuciado
Nervioso, -a
Estar atontado, -a
Descalzo
Poco a poco
Serio, -a
Colgado, -a
Arrugado, -a
De algún modo o manera

Colores

Azul
Negro
Verde
Rojo
Amarillo
Naranja
Blanco

Berbuak

Abixau
Aidaatu
Aittatu
Akabau
Akabo
Anportu
Apartau
Apropos egin
Armozau
Atxillo egin
Atxintxika egin
Aurreratu
Autso! Autsi!
Baltzittu
Bariak obatu, heldu
Barriketan egin
Batu
Bazkeixa egin edo gertatu
Berba egin
Berbaatu
Bialdu
Bildu, kuxkurtu
Birin egon, laban egon
Demanda egin
Deskantsau
Diar egin
Ebagi [ebai]
Ebali
Ekin
Emun
Enredau
Entendiu
Entreteniu
Erabagi [erabai]
Erdú!
Eregi [erei]
Ernegau
Errebentau
Errepasau
Errezau
Eruan

Aditzak

Abiatu
Eguraldia jaso; norbera alaitu
Aipatu
Hil (animalia)
Amaitu, bukatu
Sorgortu, gogortu
Aukeratu
Nahita edo berariaz egin
Gosaldu
Atxilotu, preso hartu
Korrika egin
Aurreztu, aurreratu
Har ezak/n!
Belztu
Bareak oratu, heldu
Berriketan egin / Solasean egin
Bildu
Kozinatu
Hitz egin
Ados jarri, elkarri berba eman
Bidali
Kuzkurtu
Labain egon
Errieta egin
Atsedean hartu
Deitu
Ebaki
Erabili
Ekin, hasi
Eman
Endredatu
Ulertu
Entretenitu
Erabaki
Etor hadi! / Haugi!
Ireki
Ernegatu, erneguka ibili
Lehertu
Berrikusi
Otoitz egin
Eraman

Verbos

Partir, dirigirse
Despejar; alegrarse uno
Mencionar
Matar o morir un animal
Terminar, acabar
Agarrotarse, volverse torpe
Elegir
Hacerlo adrede
Desayunar
Apresar
Correr
Ahorrar
¡Toma!
Ennegrecer(se)
Tener flato
Charlar, conversar
Recoger, reunir
Cocinar
Hablar
Ponerse de acuerdo, apalabrar
Mandar, enviar
Encogerse
Estar resbaladizo
Regañar, reprender
Descansar
Llamar
Cortar
Utilizar
Comenzar, empezar
Dar
Enredar
Entender
Entretenerse, distraerse
Decidir, resolver
¡Ven!
Abrir
Irritar(se), desesperar(se)
Reventar, explotar
Reparar
Rezar
Llevar

Esegi [exei]	Eseki	Colgar, tender algo
Eskau	Askatu	Soltar
Eskribiu	Idatzi, eskribitu	Escribir
Eskua emun	Eskua eman	Dar la mano
Espabilau	Ernatu, bizkortu, zolitu	Espabilarse
Estuixau	Estudiatu, aztertu	Estudiar, analizar
Etara	Atera	Salir, sacar
Etzin	Etzan	Tumbarse
Euki	Eduki	Tener
Fan	Joan	Ir(se)
Gertatu	Prestatu	Preparar
Gertu egon	Prest egon	Estar dispuesto, -a, preparado, -a
Gobernau (ganaduak, egoera bat)	Gobernatu (ganaduak, egoera bat)	Atender al ganado o una situación
Gura izan	Nahi izan	Querer
Harrapo	Harrapatu, lapurtu	Coger, robar
Hasarratu	Haserretu	Enfadarse, enojarse
Hil	**Hil, *zendu	**Morir, **matar, *morir
Hoba izan	Hobe izan	Ser mejor o preferible
Hordeittu	Herdoildu	Oxidarse, roñarse
Hotzittu	Hoztu	Enfriarse
Igarri	Konturatu, antzeman, nabaritu	Darse cuenta, notar
Igo (dot)	Igo (naiz)	Subir
Igartu	Ihartu	Secar (planta, hierba, flor ...)
Ikutu	Ukitu	Tocar
Iñausi	Kimatu, inausi	Podar
Ingiratu	Moldatu	Arreglárselas
Irakurri	Garandu / Urkuldu	Desgranar (el maíz, la alubia ...)
Iratzarri	Esnatu	Despertar(se)
Itxoin	Itxaron	Esperar
Itxungi	Itzali	Apagar
Itzi [itxi] / Jare	Utzi	Dejar
Iziotu [ixutu]	Piztu	Encender
Jaaitzi [jaaitzi]	Jaitsi	Bajar
Jaixo	Jaio	Nacer
Jare	Utzi	Dejar
Jasarri / Jarri	Eseri	Sentarse
Jausi	Erori	Caer(se)
Jirau	Moldatu	Arreglárselas, apañárselas.
Juntau, alkartu	Juntatu, elkartu	Juntarse
Kalau (ume berbetia)	Eseki gain batean	Colgar en un alto
Kalba egin	Piper egin	Hacer pira, no ir a la escuela
Kantau	Abestu	Cantar
Karriau	Garraiatu	Transportar, llevar
Katiau	Kateatu, lotu	Enredarse, enrollarse
Kaxkaldu	Lelotu, burua galdu	Atontarse, perder la cabeza
Kiku egin / Kuku egin	Bisita laburra egin	Echar un vistazo
Kirik egin	Begiratu	Ojear sin ser visto
Koittautu, gixajotu	Gizagaixotu	Volverse cuitado
Komentau	Komentatu, iruzkindu	Comentar
Konbidau	Gonbidatu	Invitar
Konformau	Konformatu, etsi	Conformarse, aceptar
Konforme egon	Ados egon	Estar de acuerdo
Konfundiu	Nahastu, okertu	Confundirse, equivocarse
Kuku jo	Amore eman	Rendirse, desistir
Lardiau	Lardastu	Ensuciar, revolver
Leiu	Irakurri	Leer
Lorriñaatu	Lorrindu	Estropearse, echar a perder
Marro egin (eguzkixak)	Eguzkia ezkutatzea	Oscurecerse el sol
Meko egin	Pot egin	Desfallecer
Meriendau	Askaldu	Merendar
Mobiu	Mugitu	Mover(se)
Modutu	Konpondu	Arreglárselas
Moztu	Moztu	Cortar, esquilarse

Nagixak etara
 Nanotu
 Narrutan egin, txortan egin
 Obatu
 Okurriu
 Osatu
 Ospa egin
 Parra egin
 Partiu
 Pasau
 Patrifiliuak egin
 Pattal egon
 Pentsau (xat)
 Petraldu
 Pillaatu
 Plantxau
 Preguntau
 Prejiu
 Pultza egin
 Puxetia egin edo jo
 Samurtu
 Saniau
 Seiña egin
 Siestia egin, lokamus bat egin
 Tantiau
 Tardau
 Topau
 Trikitx egin
 Txaamelia emun, kastigau
 Txipittu
 Urten (dot)
 Xelebretu
 Zarrau / Itxi
 Zelebrau
 Zulo egin
 Zulua egin, zorrak egin

Nagiak atera
 Ahuldu
 Larrutan egin, txortan egin
 Oratu, heldu
 Bururatu, otu
 Sendatu
 Alde egin
 Berdindu
 Banatu
 Pasatu / Gertatu
 Patrifilioak egin
 Makal egon
 Iruditu (zait)
 Petraldu, petral bihurtu
 Pilatu, metatu
 Lisatu
 Galdetu
 Frijitu
 Bultzatu
 Lixiba / Gobada egin
 Erraztu
 Osatu, sendatu
 Umea egin
 Siesta egin, lo-kuluxka egin
 Egoera / ingurua aztertu
 Behar izan
 Aurkitu
 Topo egin, tril egin
 Zigortu
 Txikitu
 Irten (naiz)
 Zelebre bihurtu
 Itxi
 Ospatu
 Lekua topatu edo egin
 Zorrak egin

Desperezarse
 Debilitarse
 Follar, joder
 Agarrar, tomar
 Ocurrese
 Curar(se)
 Escapar
 Igualar, empatar
 Repartir
 Suceder, ocurrir
 Terminar por la vía rápida
 Estar debilucho
 Parecer, opinar
 Volverse impertinente
 Amontonar
 Planchar
 Preguntar
 Freír
 Empujar
 Hacer la colada
 Facilitar
 Curarse
 Dar a luz, alumbrar
 Echar la siesta
 Tantear
 Tardar, necesitar
 Encontrar
 Encontrarse inesperadamente
 Castigar
 Despedazar, destrozar
 Salir
 Convertirse en raro, especial
 Cerrar
 Celebrar
 Hacerse un sitio
 Hacer deudas

Eguneroko berbak

Abixaria
 Akulua
 Aleitzira
 Anderua (hil-kajiarena)
 Apopillua
 Aproposa
 Arekia
 Arrana
 Arretia
 Astegoixena
 Atxintxika
 Atxintxilarixa
 Aupatza
 Aurki
 Auspokerixia
 Auzo nagusia
 Auzua
 Bakunia
 Berbalaarixa
 Berbalotsa
 Berbia
 Berihela
 Betik

Eguneroko hitzak

Abiada
 Akuilu-eztana
 Iritzira
 Eroalea (hilkutxarena)
 Apopiloa
 Egokia
 Erretena, zanga, areka
 Zintzarri handia
 Ganora
 Asteburua
 Korrika
 Korrikalaria
 Korrokada
 Laster
 Ahozabalkeria, harrokeria
 Auzoko batzar nagusia
 Auzoko batzarra
 Txertoa
 Berritsua
 Berbaroa
 Hitzia
 Berehalaxe, derrepente
 Beti

Palabras comunes

Velocidad
 Aguijada
 A voleo, a ojo de buen cubero
 Portador (del fétetro)
 Huésped
 Adecuado, -a
 Zanja, acequia, canal
 Cencerro grande
 Interés, esmero
 Fin de semana
 Corriendo
 Corredor a pie
 Eructo
 Enseguida, pronto
 Faroleada, fanfarronada
 Asamblea general de barrio
 Asamblea de barrio
 Vacuna
 Hablador, -a
 Ruido o rumor de voces
 Palabra
 Enseguida
 Siempre

Bage
Banderillia
Biajia
Bidekurtzia
Bidetxurra
Biharlekua [bielekua]
Bihurritua
Bixamona
Burubidia
Burukantzaziña
Derrigorra
Erangua
Erasana
Erpila
Erraziña
Errazoia, arrazoia
Erreakziña
Erregalua
Erreusa
Errezua, oraziña
Errosarixua
Esanguria
Etzilimo
Fregadua [fregaua]
Gaixokixa
Galbania
Galtzairua
Gauzia
Gomutia
Gorantziak
Gosia
Guardasola
Hordeixa
Iragoko
Ittena
Itxaflerua
Itxuran
Jangua
Jarduna
Jasarleku
Jaztetxia
Juntia
Kaka-mutikua
Kaka-neskatillia
Kaldaria
Karramarua
Kaskajua
Kaskajuen eguna
Kaskallukerixia
Kataia
Katona
Kaxkaldu
Kazarixa
Keia
Ke(r)izpeia
Kiltzia
Kopetia
Kurtzia
Lakatz
Lekaixua
Lokarrasa
Lokatzaia
Manastia (banastia)

Gabe
Pintxo
Bidaia
Bidegurutzea
Bidezidorra
Arazoa, buruhaustea
Bihurritua
Biharamuna
Jira, fundamentua, ganora
Arazoa, buruhaustea
Ezinbestekoa
Edaria
Erasana
Mokila
Anoa
Arrazoia
Erreakzioa
Oparia
Erreusa
Otoitza
Arrosarioa
Esan beharra
Etzidamu
Harrikoa
Gaixotia
Nagikeria
Altzairua
Gauza, jeneroa
Akordua, oroitzapena
Eskumuinak
Gosea
Aterkia, euritakoa
Herdoila
Joan deneko
Arrastoa, aztarrena
Suziria, txapligua, etxafuegoa, bolandera
Ondo
Janaria
Berriketa, kontua
Eserlekua
Janztetxea
Batzarra
Kaka-mutikoa
Kaka-neskatilla
Galdara
Karramarroa / Edozein zomorro
Kaskarin eta kirten samarra
Kaskarinen eguna, ostirala
Lelokeria
Katea
Eskolako lehenengo liburua
Burua arindu
Ehiztaria
Kea
Gerizpea, itzala
Giltza
Txirikorda, ile korda
Gurutzea
Aldaxka
Irrintzia
Zurrunga
Lokatza
Saski handia

Sin
Pincho
Viaje
Cruce de caminos
Sendero
Problema
Torcedura, esguince
Día siguiente
Fundamento, decisión, resolución
Problema, quebradero de cabeza
Obligatorio, imprescindible
Bebida en general
Tirón muscular
Terrón
Ración
Razón
Reacción
Regalo
Defectuoso, -a, rehusado, -a
Rezo, oración
Rosario
Deseo, ganas de expresarse
Pasado mañana
Fregado
Enfermizo, -a
Pereza
Acero
Cosa, genero
Recuerdo
Recuerdos
Hambre; codicia, avaricia
Paraguas
Herrumbre
Anteriores (referido a tiempo)
Pista, señal
Cohete (pirotécnico)
Bien
Comida en general
Conversación, charla, rollo
Asiento, silla
Casa donde cambiarse de ropa
Asamblea, reunión
Niño pequeño
Niña pequeña
Caldera
Cangrejo / Bicho
De poco seso y algo gamberro
Día de casquivanos, viernes
Tontería
Cadena
Catón
Perder la cabeza
Cazador
Humo
Sombra
Llave
Trenza
Cruz
Esqueje
Grito, relincho
Ronquido
Barro
Cesto grande

Martingalia	Amarrua	Treta, ardid, artimaña
Nahaskillia	Nahaspila	Desorden, revoltijo
Nanua	Nanoa	Pequeño, -a, canijo, -a
Obraduria [obrauria]	Tailerra	Taller
Pakia	Bakea	Paz
Paparrekua	Eranskailua, zintzilikarioa, identifikatzailea	Pegatina, colgante, identificador, broche
Parajia	Lekua, ingurua	Lugar, paraje
Patxua	Musutxoa	Besito
Pekatua	Bekatua	Pecado
Periodikua	Egunkaria	Periódico
Peskaarixa	Errekako arrantzalea	Pescador, -a de río
Pittiña	Hutsa, ezer ez	Nada, insignificante
Plana, proiektua	Egitasmoa	Plan, proyecto
Pozua	Putzua	Pozo
Preguntia	Galdera	Pregunta
Preguntian	Galdezka	Preguntando
Premiña	Premia, beharra	Necesidad
Prososiñua	Prozesioa, erretolika	Procesión; palabrería, rollo
Puntuan	Duela gutxi	Hace poco tiempo
Putusaiña	Puzker usaina	Olor a pedo
Saltsa-maltsia	Nahaspila	Desorden, desbarajuste
Sapakona, sakapona	Tortolosa, kurkuluxa	Taba
Sekula	Inoiz	Alguna vez
Sekula be ez	Inoiz ez	Nunca
Sendia	Xenda	Senda
Suzko erruerak	Su artifizialak, suak, suzko erroberak	Fuegos artificiales
Takatekua, golpia	Kolpea	Golpe
Tremenda	Izugarri	Muy, mucho, muchísimo
Txatxalkerixia	Lelokeria, arinkeria	Tontería, simpleza
Txepelkerixia	Lelokeria, arinkeria	Tontería, simpleza
Txinpartia	Txinparta	Chispa
Txintxiña	Itokina	Gotera
Txipistiña	Zipriztina	Salpicadura
Txiribixa	Txiribila	Viruta
Txiripia	Txiripa	Chiripa, casualidad
Txistrua	Txistua	Silbido
Txixa	Txiza	Orina
Txixa-errekaria	Pixa-erreak	Meada
Txorimalua	Buruhaundia	Cabezudo, espantapájaros, títere
Txua	Listua, txistua	Saliva
Urontzixa	Edalontzia	Vaso, recipiente
Uskarra	Puzkerra	Pedo
Ulixa	Urlia	Fulano
Xibittia	Makila fina	Palo delgado y flexible
Xirristua, irriztua	Zirrikuitua, zirriztua	Rendija, resquicio
Zakarra	Zaborra, zarama	Basura
Zalamalia	Nahaspila	Desorden, desbarajuste
Zarramarria	Zaborra	Broza, suciedad
Zarraparria	Zarraparra	Jaleo, estrépito
Zarraria	Zirra	Emoción
Zarrautsa	Zerrautsa	Serrín
Zaztadia	Ziztada	Pinchazo, punzada
Zidarra	Zilarra	Plata
Zirkinzulua	Bazterra, izkina, txokoa	Recoveco
Zuzia	Ziza	Seta de primavera

GRAMATIKIA

Ezaugarri fonetikuak. Bokalismua

-A + A= -IA: ahizpia, alabia, babia, balia
 -E + A= -IA: atia, bestia, bidia
 -I + A= -IXA: harrixa, herrixa, harixa, garixa, gerrixa, ardixa, mendixa, zaldixa
 -IXA + A= -IXIA: ferixia, istorixia, gazterixia, lelokerixia, ostixia, sakristixia
 -O + A= -UA: astua, talua, zigarrua
 -U + A= -UA: burua, dirua, kantua
 -I + -E, -O = -IXE, -IXO haundixena, aixo, jaixo, balixo...

ADITZ-IZENAK

-ITTEN

-AU/-IU akaberia dakoin aditzak forma hori hartzen daue:
 Asmau-asmaitten
 Borrau-borraitten
 Prejiu-prejitten

-KETA

-TU/-DU akabera eta hiru silaba edo gehiago dakoin aditzak forma hau sortzen daue:
 Agertu-Agerketan-Agerketia
 Apurtu-Apurketan-Apurketia
 Berotu-Beroketan-Beroketia

-T(Z)EIA

Bi silabako berbuak -T(Z)EIA akaberia hartzen daue: hartzeia, sartzeia, saltzeia, galtzeia, izteia, pizteia ...

ATZIZKIXAK

-DUI /-TUI

Gaztaiñaduixa, otaduixa, mahastuixa ...

-GURA

Azkuria, barreguria, txixaguria ...

-JOILLA/-JOLA

Harrijoilla, liñajoilla, soiñujola ...

-KUTZ / -KOTX

Bikutza, hirukutza, laukutza ...

-GINTZAIA

Hargintzaia, ikazkintzaia, liburugintzaia ...

-ZIÑUA, -SIÑUA

Manifestaziñua, produziñua, prososiñua...

-TZAIA

Soldadutzaia, pastoretzaia, lokatzaia ...

GRAMATIKA

Ezaugarri fonetikoak. Bokalismoa

-A + A= -A: ahizpa, alaba, baba, bala
 -E + A= -EA: atea, bestea, bidea
 -I + A= -IA: harria, herria, haria, garia, gerria, ardia, mendia, zaldia
 -IA+A= -IA: feria, istorioa, gazteria, lelokeria, ostia, sakristia
 -O + A= -OA: astoa, taloa, zigarroa
 -U + A= -UA: burua, dirua, kantua
 -I + -E, -O = -IE, -IO handiena, aio, jaio, balio...

ADITZ-IZENAK

-TZEN

-TU amaiera duten aditzek forma hori hartzen dute:
 Asmatu-asmatzen
 Borratu-borratzen
 Frijitu-frijitzen

-TZEN

-TU /-DU amaierak eta hiru silaba edo gehiago dituzten aditzek forma hau sortzen dute:
 Agertu-Agertzen-Agertzea
 Apurtu-Apurtzen-Apurtzea
 Berotu-Berotzen-Berotzea

-T(Z)EA

Bi silabako aditzek -T(Z)EA amaiera hartzen dute: hartzea, sartzea, saltzea, galtzea, uztea, piztea ...

ATZIZKIAK

-DI /-TI

Gaztainadia, otadia, mahastia ...

-GURA

Azkura, barregura, txizagura ...

-JOLE

Harri-zulatzalea, liho-jolea, soinujolea ...

-KOITZ

Bikoitza, hirukoitza, laukoitza ...

-GINTZA

Hargintza, ikazkintza, liburugintza ...

-ZIOA, -SIOA

Manifestazioa, produkzioa, prozesioa ...

-TZA

Soldadutza, artzantza, lokatza...

GRAMÁTICA

Fonetismo. Vocalismo

Estos son los cambios que ocurren del euskera local al euskera batua o estandar cuando al sustantivo se le añade el artículo determinado 'a'.

NOMBRES VERBALES

Terminación -ITTEN, en el habla local, o, -TZEN, en batua.

Terminación -KETA, en el habla local, o, -TZEN, en el euskera batua o estándar, en los nombres verbales provenientes de verbos de tres sílabas o más: el aparecer, el romper, el calentarse.

Verbos de dos sílabas forman el nombre verbal en -T(Z)EIA en el habla local, o, en -T(Z)EA en batua: el coger, el meter, el vender, el perder, el dejar, el encender ...

SUFIJOS

Castañar, argomal, viñedo ...

Picor, ganar de reír(se), ganas de orinar...

Barrenador, -a machacador, -a de lino, acordeonista ...

Dobles, triples, cuádruples ...

(Fabricación de...) Cantería, carbonería, papelería ...

Manifestación, producción, procesión...

Servicio militar, pastoreo, barro (barrizal)...

-TZAARRA

Gizontzaarra, emakumetzaarra,
aguretzaarra ...

-KOTEA

Gizonkotea-gizatzarra, emakume-puska,
agure-puska ...

Hombretón, mujerona, viejón ...

-TZAILLA

Erretzailla, perratzailla, zaintzailla ...

-TZAILLE

Erretzailea, ferratzailea, zaintzailea ...

Fumador, -a, herrador, -a,
cuidador, -a ...

DEKLINABIDIA

ZEIN:(m)g) neska;(sg) neska**IA**; (pl)
neska**AK**
ZEIÑEK plurala: neska**AK**
ZEIÑENDA**KO** plura: neska**ANDAKO**
ZEINENTZAKO pl.: neska**ANTZAKO**
ZEIÑE**GAZ**/NO**GAZ** sing.: neski**AGAZ**
NORUNTZ: etxe**RUNTZ**; haru(n)**tzago**

DEKLINABIDEA

NOR:(m)g) neska;(sg) neska**A**; (pl)
neska**AK**
NOR**K** plurala: neska**EK**
Ez dago
NORENTZAT pl.: neska**ENTZAT**
NOREKIN sing.: neska**AREKIN**
NORANTZ: etxe**RANTZ**; harant**zago** /
harat**ago**

DECLINACIÓN

Estos son las diferencias más importantes que ocurren en este apartado del euskera local al euskera batua o estándar.

BERBO NAGUSIAK**GURA IZAN Orainaldixa / Sigularra**

Nik gura dot [gurot]
Hik gura dok/n [gurok/guron]
Harek gura dau
Guk gura dogu [gurou]
Zuk gura dozu [guruzu]
Zuek gura dozue [guruzue]
Hareik gura daue

NAHI IZAN Orainaldia / Singularra

Nik nahi dut
Hik nahi duk / n
Hark nahi du
Guk nahi dugu
Zuk nahi duzu
Zuek nahi duzue
Haiek nahi dute

VERBO QUERER *Gura izan* en el euskera local y *Nahi izan* en el euskera batua o estándar.

Quer. Presente

Yo quiero
Tú quieres
Él /ella quiere
Nosotros/as queremos
Vosotros/as queréis
Ellos/as quieren

GURA IZAN Lehenaldixa / Sigularra

Nik gura neben
Hik gura hian / hianan
Harek gura eben
Guk gura geben
Zuk gura zeben
Zuek gura zebein
Hareik gura euen

NAHI IZAN Lehenaldia / Singularra

Nik nahi nuen
Hik nahi huen
Hark nahi zuen
Guk nahi genuen
Zuk nahi zenuen
Zuek nahi zenuten
Haiek nahi zuten

Quer. Pasado

Yo quería
Tú querías
Él / ella quería
Nosotros/as queríamos
Vosotros/as queríais
Ellos/as querían

EGON aditza**Orainaldixa**

Ni nago
Hi hago
Ha dago
Gu gagoz [gauz]
Zu zagoz [zauz]
Zuek zagozai [zauzei]
Hareik dagoz [dauz]

EGON aditza**Orainaldia**

Ni nago
Hi hago
Hura dago
Gu gaude
Zu zaude
Zuek zaudete
Haiek daude

VERBO HABER O ESTAR**Presente**

Yo estoy
Tu estas
Él / ella está
Nosotros /as estamos
Vosotros /as estáis
Ellos /as están

Lehenaldixa

Ni nenguen
Hi henguen
Ha eguen
Gu gego(nt)zen
Zu zego(nt)zen
Zuek zego(nt)zein
Hareik egozen [euzen]

Lehenaldia

Ni nengoen
Hi hengoen
Hura zegoen
Gu geunden
Zu zeunden
Zuek zeundetean
Haiek zeuden

Pasado

Yo estaba
Tú estabas
Él / ella estaba
Nosotros /as estábamos
Vosotros /as estabais
Ellos /as estaban

IBILLI

Ni lanian nabil
 Hi lanian habil
 Ha lanian dabil
 Gu lanian gabiltz [gabitz]
 Zu lanian zabiltz [zabitz]
 Zuek lanian zabiltzai [zabitzai]
 Hareik lanian dabiltz [dabitz]

ERAGIN

Barre eragin dost
 Berba eragin doskue
 Etorri eragin xat
 Ekarrri eragin dostet

NOR-NORI Orainaldixa / Sing. eta Pl.

Neri etorri xat
 Hiri etorri xak/n
 Hari etorri xako
 Guri etorri xaku
 Zuri etorri xatzu
 Zuei etorri xatzue
 Hareiri etorri xate

NOR-NORI Lehenaldixa / Sing. eta Pl.

Neri etorri xaten
 Hiri etorri xaken/xanan
 Hari etorri xakon
 Guri etorri xakun
 Zuri etorri xatzun
 Zuei etorri xatzuen
 Hareiri etorri xaten

NOR-NORK Orainaldixa / Sing. eta Pl.

Nik ogixa(k) ekarri dot / dittut
 Hik ogixa(k) ekarri dok/n // dittuk/n
 Harek ogixa(k) ekarri dau / dittu
 Guk ogixa(k) ekarri dogu / dittugu
 Zuk ogixa(k) ekarri dozu / dittuzu
 Zuek ogixa(k) ekarri dozue / dittuzue
 Hareik ogixa(k) ekarri daue / dittue

NOR-NORK Lehenaldixa / Sing. eta Pl.

Nik ogixa(k) ekarri neben / nittuan
 Hik ogixa(k) ekarri hian // hittuan
 Harek ogixa(k) ekarri eben / zittuan
 Guk ogixa(k) ekarri geben / gittuan
 Zuk ogixa(k) ekarri zeben / zittuen
 Zuek ogixa(k) ekarri zebein / zittuein
 Hareik ogixa(k) ekarri euen / zittuain

NOR-NORI-NORK Orainaldixa / Sin. eta Pl.

Nik hari ogixa(k) eroan xat [eruan]
 Hik hari ogixa(k) eroan xak/n

ARI IZAN

Ni lanean ari naiz
 Hi lanean ari haiz
 Hura lanean ari da
 Gu lanean ari gara
 Zu lanean ari zara
 Zuek lanean ari zarete
 Haiek lanean ari dira

ERAGIN eta -ARAZI

Barre eragin dit
 Berba eragin digute
 Etorrarazi dut
 Ekarrarazi diet

NOR-NORI Orainaldia / Sing. eta Pl.

Niri etorri zait / zaizkit
 Hiri etorri zaik/n // zaizkik/n
 Hari etorri zaio / zaizkio
 Guri etorri zaigu / zaizkigu
 Zuri etorri zaizu / zaizkizu
 Zuei etorri zaizue / zaizkizue
 Haiei etorri zaie / zaizkie

NOR-NORI Lehenaldia / Sing. eta Pl.

Niri etorri zitzaidan / zitzaizkidan
 Hiri etorri zitzaian/nan // zitzaizkian/nan
 Hari etorri zitzaion / zitzaizkion
 Guri etorri zitzaigun / zitzaizkigun
 Zuri etorri zitzaizun / zitzaizkizun
 Zuei etorri zitzaizuen / zitzaizkizuen
 Haiei etorri zitzaien / zitzaizkien

NOR-NORK Orainaldia / Sing. eta Pl.

Nik ogia(k) ekarri dut / ditut
 Hik ogia(k) ekarri duk/n // dituk/n
 Hark ogia(k) ekarri du / ditu
 Guk ogia(k) ekarri dugu / ditugu
 Zuk ogia(k) ekarri duzu / dituzu
 Zuek ogia(k) ekarri duzue / dituzue
 Haiek ogia(k) ekarri dute / dituzte

NOR-NORK Lehenaldia / Sing. eta Pl.

Nik ogia(k) ekarri nuen / nituen
 Hik ogia(k) ekarri huen // hituen
 Hark ogia(k) ekarri zuen / zituen
 Guk ogia(k) ekarri genuen / genituen
 Zuk ogia(k) ekarri zenuen / zenituen
 Zuek ogia(k) ekarri zenuten / zenituzten
 Haiek ogia(k) ekarri zuten / zituzten

NOR-NORI-NORK Orainaldia / Sin. eta Pl.

Nik ogia(k) eramam diot / dizkiot
 Hik ogia(k) eramam diok/n // dizkiok/n

ESTAR HACIENDO ALGO

Yo estoy trabajando
 Tu estas trabajando
 Él /Ella está trabajando
 Nosotros/as estamos trabajando
 Vosotros/as estáis trabajando
 Ellos/as están trabajando

OBLIGAR A ...

Me ha hecho reír
 Nos han hecho hablar
 Le he hecho venir
 Les he hecho traer.

QUÉ a QUIÉN (Suceder algo a uno, - a mismo, -a) Presente

A mí me ha venido
 A ti te ha venido
 A él le ha venido
 A nosotros nos ha venido
 A vosotros os ha venido
 A ellos les ha venido

QUÉ a QUIÉN (Suceder algo a uno, - a mismo, -a) Pasado

A mí me vino
 A ti te vino
 A él le vino
 A nosotros nos vino
 A vosotros os vino
 A ellos les vino

QUIÉN HA HECHO QUÉ Presente / Sin. Y pl.

Yo he traído pan / panes
 Tú has traído pan/ panes
 El /ella ha traído pan/panes
 Nosotros/as hemos traído pan/panes
 Vosotros/as habéis traído pan/panes
 Ellos/as han traído pan/panes

QUIÉN HIZO QUÉ Pasado / Sin. Y pl.

Yo traje pan / panes
 Tú trajiste pan/ panes
 El /ella trajo pan/panes
 Nosotros/as trajimos pan/panes
 Vosotros/as trajisteis pan/panes
 Ellos/as trajeron pan/panes

QUIÉN HA HECHO QUÉ A QUIÉN Presente / Sin. Y pl.

Yo le he llevado pan / panes
 Tú le has llevado pan / panes

Harek hari ogixa(k) eroan xao
Guk hari ogixa(k) eroan xaugu
Zuk hari ogixa(k) eroan xatzu
Zuek hari ogixa(k) eroan xatzue
Hareik hari ogixa(k) eroan xaue

NOR-NORI-NORK Lehenaldixa / Sin. eta Pl.

Nik hari ogixa(k) eroan notsan [eruan]
Hik hari ogixa(k) eroan hotsan
Harek hari ogixa(k) eroan otsan
Guk hari ogixa(k) eroan gotsan
Zuk hari ogixa(k) eroan zotsan
Zuek hari ogixa(k) eroan zotsain
Hareik hari ogixa(k) eroan otsain

BALDINTZIA ZEIN (Aurrekua)

Ni fango banintz
Hi fango bahintz
Ha fango balitz
Gu fango bagiña / bagintza
Zu fango baziña / bazintza
Zuek fango baziñai / bazintzai
Hareik fango balira

BALDINTZIA ZEIN (Ondorixua)

Ni etorriko nintzake
Hi etorriko hintzake
Ha etorriko litzake
Gu etorriko giñake / gintzake
Zu etorriko ziñake / zintzake
Zuek etorriko ziñakiei / zintzakiei
Hareik etorriko lirake

BALDINTZIA ZEIÑEK (Aurrekua)

Nik salduko baneu / banittu
Hik salduko baheu / bahittu
Harek salduko baleu / balittu
Guk salduko bageu / bagittu
Zuk salduko bazeu / bazittu
Zuek salduko bazeue / bazittuei
Hareik salduko baleue / balittue

BALDINTZIA ZEIÑEK (Ondorixua)

Nik erosiko neuke / nittuke
Hik erosiko heuke / hittuke
Harek erosiko leuke / littuke
Guk erosiko geuke / gittuke
Zuk erosiko zeuke / zittuke
Zuek erosiko zeukiei / zittukiei
Hareik erosiko leukiei / littukiei

AHALERIA ZEIN (Oraiña-Hipotetikua)

Ni fan neike
Hi fan heike
Ha fan leike

Hark ogia(k) eraman dio / dizkio
Guk ogia(k) eraman diogu / dizkiogu
Zuk ogia(k) eraman diozu / dizkiozu
Zuek ogia(k) eraman diozue / dizkiozue
Haiek ogia(k) eraman diote / dizkiote

NOR-NORI-NORK Lehenaldia / Sin. eta Pl.

Nik ogia(k) eraman nion / nizkion
Hik ogia(k) eraman hion / hizkion
Hark ogia(k) eraman zion / zizkion
Guk ogia(k) eraman genion / genizkion
Zuk ogia(k) eraman zenion / zenizkion
Zuek ogia(k) eraman zenioten / zenizkioten
Haiek ogia(k) eraman zioten / zizkioten

BALDINTZA NOR (Aurrekoa)

Ni joango banintz
Hi joango bahintz
Hura joango balitz
Gu joango bagina
Zu joango bazina
Zuek joango bazinete
Haiek joango balira

BALDINTZA NOR (Ondorioa)

Ni etorriko nintzateke
Hi etorriko hintzateke
Hura etorriko litzateke
Gu etorriko ginateteke
Zu etorriko zinateke
Zuek etorriko zinatekete
Haiek etorriko lirateke

BALDINTZA NORK (Aurrekoa)

Nik salduko banu / banitu
Hik salduko bahu / bahitu
Hark salduko balu / balitu
Guk salduko bagenu / bagenitu
Zuk salduko bazenu / bazenitu
Zuek salduko bazenute / bazenituzte
Haiek salduko balute / balituzte

BALDINTZA NORK (Ondorioa)

Nik erosiko nuke / nituzke
Hik erosiko huke / hituzke
Hark erosiko luke / lituzke
Guk erosiko guke / genituzke
Zuk erosiko zenuke / zenituzke
Zuek erosiko zenukete / zenituzkete
Haiek erosiko lukete / lituzkete

AHALERA NOR (Oraina)

Ni joan naiteke
Hi joan haiteke
Hura joan daiteke
Gu joan gaitezke

El /ella le ha llevado pan / panes
Nosotros/as le hemos llevado pan / panes
Vosotros/as le habéis llevado pan / panes
Ellos/as le han llevado pan / panes

QUIÉN HIZO QUÉ A QUIÉN

Pasado / Sin. y pl.

Yo le llevé pan / panes
Tú le llevaste pan / panes
Él /ella le llevo pan / panes
Nosotros/as le llevamos pan / panes
Vosotros/as le llevasteis pan / panes
Ellos/as le llevaron pan / panes

CONDICIONAL QUIÉN (Primera parte)

Si yo fuera o fuese
Si tú fueras o fueses
Si él /ella fuera o fuese
Si nosotros-as fuéramos o fuésemos
Si vosotros-as fuerais o fueseis
Si ellos-as fueran o fuesen

CONDICIONAL QUIÉN (Segunda parte)

Yo vendría
Tú vendrías
Él /ella vendría
Nosotros-as vendríamos
Vosotros-as vendrías
Ellos-as vendrían

CONDICIONAL QUIÉN (Primera parte)

Si yo vendiera
Si tú vendieras
Si él /ella vendiera
Si nosotros-as vendiéramos
Si vosotros-as vendierais
Si ellos-as vendieran

CONDICIONAL QUIÉN (Segunda parte)

Yo compraría
Tú comprarías
Él /ella compraría
Nosotros-as compraríamos
Vosotros-as compraríais
Ellos-as comprarían

POTENCIAL QUIÉN Intransitivo Presente

Yo puedo ir
Tú puedes ir
Él /ella puede ir

Gu fan geike
Zu fan zeike
Zuek fan zeikei
Hareik fan leikei

Zu joan zaitezke
Zuek joan zaitezket
Haiek joan daitezke

Nosotros-as podemos ir
Vosotros-as podéis ir
Ellos-as pueden ir

AHALERIA ZEIÑEK (Oraiña- Hipotetikua)

Nik egin neike
Hik egin heike
Harek egin leike
Guk egin geike
Zuk egin zeike
Zuek egin zeikei
Hareik egin leikei

AHALERA NORK (Oraina)

Nik egin dezaket / ditzaket
Hik egin dezakek/n // ditzakek/n
Hark egin dezake / ditzake
Guk egin dezakegu / ditzakegu
Zuk egin dezakezu / ditzakezu
Zuek egin dezakezue / ditzakezue
Haiek egin dezakete / ditzakete

POTENCIAL QUIÉN Transitivo Presente

Yo puedo hacer
Tú puedes hacer
El /ella puede hacer
Nosotros-as podemos hacer
Vosotros-as podéis hacer
Ellos-as pueden hacer

SINTAXIA

(Egitturak eta lokailluak)

BARIK: *Indar barik nago
Mobiu barik egon nintzan
denporalian*

ZEREN / ZEIÑEN GAIÑIAN:
Pedroren gaiñian dabiltz berbetan

BE: *Jatorra da eta dirua be badako*

BE BAI: *Ardo gorrixa edan dot eta
baltza be bai.*

BE EZ: *Xemikorik / txikitarik be ezta kot!*

BE EZ: *Jon ezta agertu eta Joxe be ez.*

BERRIZ: *Amaia etxian da; Jaione,
berriz, erromerixan*

-(E)NA konpletibua: *Ezagun dozu
ulixaren alabia zariena.*

LETXE: *Zein bizi da, ba, zu letxe?*

LAKO: *Guk lakuak zer egin bihar dogu,
ba, hor?*

LAKOTXIA: *Zuria lakotxia erosi dot.*

MODUAN: *Esandako moduan egin dot*

MODUKUA: *Esandako modukua ekarri
dot*

MODUKO: *Egoeria betiko moduko
larrixa da*

EI: *Haren nobixia frantsesa ei da*

SINTAXIA

(Egitturak eta lokailluak)

GABE: *Indar gabe nago
Mugitu gabe egon nintzen
denboraldi luzean.*

ZERI/ NORI BURUZ: *Pedrori buruz
ari dira hizketan*

ERE: *Jatorra da eta dirua ere badauka*

ERE BAI: *Ardo gorria edan dut eta
beltza ere bai.*

ERE EZ: *Zentimorik ere ez daukat!*

ERE EZ: *Jon ez da agertu eta Joxe ere
ez.*

BERRIZ, ALDIZ, ORDEA: *Amaia
etxean da; Jaione, aldiz, erromerian*

-(E)LA konpletiboa: *Ezagun duzu
urliaren alaba zarella.*

LEGEZ / BEZALA: *Zein bizi da, bada,
zu lege / bezala?*

BEZALAKO: *Guk bezalakoak zer egin
behar dugu, bada, hor?*

BEZALAKOXEA: *Zurea bezalakozea
erosi dut.*

BEZALA: *Esan bezala egin dut.*

BEZALAKOA: *Esan bezalakoia ekarri
dut.*

BEZAIN: *Egoera beti bezain larria da*

OMEN: *Haren andregaia frantsesa*

SINTAXIS

(Frasen y nexos)

SIN: *Ando sin fuerzas
Estuve sin moverme durante
una temporada.*

ACERCA DE, SOBRE: *Están
hablando acerca de Pedro.*

TAMBIÉN, ADEMÁS: *Es majo y
además tiene dinero*

TAMBIÉN: *He bebido clarete y
también tinto.*

NI: *¡No tengo ni un cuarto!*

TAMPOCO: *Jon no ha aparecido y
José tampoco.*

EN CAMBIO: *Amaia está en casa;
Jaione, en cambio, en la romería.*

QUE completiva: *Ya se ve que eres
hija de fulano.*

COMO: *¿Hay alguien que viva como
tú?*

COMO: *¿Unas personas como nosotras
qué pintamos ahí?*

COMO: *He comprado uno como /
igual que el tuyo*

COMO: *He hecho como me han dicho*

COMO: *He traído como el que me han
dicho*

TAN COMO: *La situación es tan
grave como siempre.*

PARTICULA MODAL: *La novia de él*

	<i>omen da</i>	<i>por lo visto es francesa</i>
ETE: <i>Nundik nora ete dabil?</i>	OTE: <i>Nondik nora ote dabil?</i>	DUDA: <i>¿Por dónde andará?</i>
AHALAZ BAT: <i>Esan ahalaz bat damutu egin naiz.</i>	ORDUKO: <i>Esan orduko damutu egin naiz.</i>	EN CUANTO: <i>En cuanto lo dije me arrepentí.</i>
ZEREN BEGIRA: <i>Andria jubilatuen begira nago biaje hori egiteko.</i>	NOIZ: <i>Andrea noiz jubilatuko zain nago bidaia hori egiteko.</i>	ESPERANDO A: <i>Estoy esperando a que se jubile mi mujer para hacer ese viaje</i>
-TERUZKUAN / TERUZKOTAN: <i>Etortteruzkuan konturatu naiz</i>	-T(Z)ERAKOAN: <i>Etortzerakoan konturatu naiz</i>	CUANDO, AL ...: <i>Me he dado cuenta al venir.</i>
OSTIAN: <i>Afal ostian egongo gara</i>	ONDOREN: <i>Afal ondoren egongo gara</i>	DESPUÉS: <i>Estaremos después de cenar.</i>
ORDUKO: <i>Argixa etorri orduko faten da</i>	BEZAIN PRONTO, AZKAR, AGUDO: <i>Argia etorri bezain pronto joaten da.</i>	EN CUANTO, NADA MÁS: <i>La luz en cuanto viene se va.</i>
ALDE: <i>Arratsaldia pasau alde fan giñan Donostiara</i>	-T(Z)ERA, -T(Z)EKO: <i>Arratsaldea pasatzera joan ginen Donostiara.</i>	A, CON EL FIN DE: <i>Fuimos a San Sebastián a pasar la tarde</i>
BETIK: <i>Zure etxia betik izan da euskaldunen etxia</i>	BETIERE: <i>Zure etxea betiere izan da euskaldunen etxea.</i>	SIEMPRE, EN TODO MOMENTO: <i>Tú casa siempre ha sido casa de vascos.</i>
BETI BE: <i>Beti be faten naiz plazara errekaduetara.</i>	NOIZEAN BEHIN: <i>Noizean behin joaten naiz plazara mandatueta.</i>	DE VEZ EN CUANDO: <i>De vez en cuando voy a la plaza de compras.</i>
BETI BE: <i>Bi orduan aillegauko gara, aguro fanda beti be.</i>	BALDIN ETA: <i>Bi orduan helduko gara, baldin eta agudo joaten bagara.</i>	SIEMPRE Y CUANDO: <i>Llegaremos en dos horas siempre y cuando vayamos rápido.</i>
EZKERO: <i>Zapatua ezker eztoz ulixa ikusi</i>	-Z GERO /-TIK: <i>Larunbataz gero / larunbatetik , ez dut urlia ikusi.</i>	DESDE: <i>Desde el sábado no he visto a fulano.</i>
ZEATIK: <i>Nik segiuko neuke, zeatik oso konforme nenguen.</i>	BAIT- / -ETA: <i>Nik segituko nuke, oso konforme bainengoen / nengoen eta.</i>	PUESTO QUE, YA QUE: <i>Yo seguiría, pues estaba muy contento.</i>
ZEATIK EZE: <i>Eztoz zinera fan gura, zeatik eze diru barik nago</i>	BAIT- / -ETA: <i>Ez dut zinemara joan nahi, dirurik gabe bainago.</i>	PUESTO QUE, YA QUE: <i>No quiero ir al cine, pues estoy sin blanca.</i>
-T(T)ERA: <i>Iñork jakittera, gure Patxik onduen</i>	-T(Z)EKOTAN: <i>Inork jakitekotan, gure Patxik ondoen.</i>	SI...; DE...: <i>De saberlo alguien, Patxi lo sabrá mejor que nadie.</i>
-ENAN: <i>Emunenan be, askorik ez emun.</i>	-T(Z)EKOTAN: <i>Ematekotan ere, askorik ez eman.</i>	SI..., DE...: <i>Si le vas a dar, no le des mucho.</i>
LAIN: <i>Ardautarako lain egin ezker, konforme!</i>	BESTE: <i>Ardotarako beste eginez gero, konforme!</i>	TANTO COMO: <i>Si sacamos tanto como para vino, estamos conformes.</i>
ARTIAN BE: <i>Kantzauta egon, eta artian be ezin erretirau!</i>	ORAINDIK: <i>Nekatuta egon, eta oraindik ezin etxeratu / erretiratu.</i>	AÚN: <i>Aun estando cansados/as no se podían retirar.</i>
ORDUAN: <i>Orduan, zuek zer egin bihar dozue afal ostian?</i>	HORTAZ /BERAZ: <i>Hortaz, zuek zer egin behar duzue afaldu ondoren?</i>	ENTONCES, POR LO TANTO, POR CONSIGUIENTE: <i>¿Entonces, que vais a hacer después de cenar?</i>
HORTARAZKO: <i>Hortarazko, zertara etorri gara, ba, honaiñotxe?</i>	HORTAZ /BERAZ: <i>Hortaz, zertara etorri gara, bada, honainotxe?</i>	ENTONCES, POR LO TANTO, POR CONSIGUIENTE: <i>¿Entonces, a que hemos venido hasta aquí?</i>

HORRETARA EZKERO: *Horretara ezkerro, pentsau egin biharko dogu zer egin.*

IZANGO BADA BE: *Bi arrautzatxo ekarri ditut, izango bada be!*

GAIÑETIKUAK: *Lezesarrikuak eta Uribarrikuak kalera egin dogu, eta gaiñetikuak etxera fan dira.*

HORRETARA EZKERO: *Horretara ezkerro, pentsatu egin biharko dugu zer egin.*

-T(Z)EKO ERE: *Bi arrautzatxo ekarri ditut, edukitzeko ere!*

GAINERAKOAK: *Lezesarrikoak eta Uribarrikoak kalera egin dugu, eta gainerakoak etxera joan dira.*

EN TAL / ESE CASO: *En tal caso, tendremos que pensar que hacer.*

SI HA DE SER; PARA QUE...: *He traído dos huevos, para que haya*

LOS DEMÁS, EL RESTO: *Los de Lezesarri y los de Uribarri hemos venido a la calle, y los demás se han ido a casa.*

ESAERAK

Aitta santua baiño papistagua izan!
Aginddutakua bat, jasotakua bi,
hartutakuarekin konformau hadi!
Apirillaren azkenian, ostrua haitz gaiñian
Arantzarik bariko larrosarik ez
Araotz, garirik ez eta galaots!
Artículo 33, kasurik be ez!
Asto bat hil eta beste bat piztu
Asto fan eta mando etorri
Auzoko behiak errape haundi
Azak azatzen, porruak porrutzan /
Ibargixan keizak, añubixan masustak
A zelako bi, bata zu eta bestia ni
Azkar eta ondo usuak hegan
Bakoitzak bere astuari arre!
Balizko errotiak urunik ez
Begira dagueuari, denporia luze
Berakatzza baiño fiñagua izan
Berrogei urtetik gora, tripia ez busteia hoba
Bidia balkoitik neurtu
Bizitza aldiz, astoz edo zaldiz
Burubide txarra dabillenak amaiera txarra
Bururik ez eta txapela gura
Dabillen harrixari, oolduirik ez!
Dagueuan bonbon, eta eztaguenian egon!
Dana gura, dana galdu / Agokada
haundixa gura dauenari samaan geratu.
Debaldeko manduari etxako hagiñetara
begiraketan.
Diruak txakurrari be dantzan eragitten xao

ESAERAK

Aita santua baino papistagoa izan!
Agindutakoa bat, jasotakoa bi,
hartutakoarekin konformatu hadi!
Apirilaren azkenean, hostoa haitz gainean
Arantzarik gabeko arrosarik ez
Araotz, garirik ez eta galaots!
Artículo 33, kasurik ere ez!
Asto bat hil eta beste bat piztu
Asto joan eta mando etorri
Auzoko behiak errape handi
Azak azatzen, porruak porrutzan /
Eguteran gereziak, ospelean masustak
A ze pareka karakola eta barea
Azkar eta ondo usoak hegan
Bakoitzak bere astoari arre!
Balizko errota irinik ez
Begira dagoenari, denbora luze
Baratxuria baino finagoa izan
Berrogei urtetik gora, tripa ez bustitzea
hobe
Bidea balkoitik neurtu
Bizitza aldiz, astoz edo zaldiz
Burubide txarra dabilenak amaiera txarra
Bururik ez eta txapela nahi
Dabilen harriari, goroldiorik ez!
Dagoenak bonbon, eta ez dagoenak
egon!
Dena gura, dena galdu / Ahokada handia
gura duenari eztarrian geratu.
Debaldeko mandoari ez zaio hagineta
begiratzeko
Diruak txakurrari ere dantzan eragiten dio

DICHOS o PROVERBIOS

¡ Ser más papista que el Papa!
A caballo regalado no se le mira al
diente.
A últimos de abril la hoja en la peña.
No hay rosas sin espinas.
Mucho ruido y pocas nueces
No hay más desprecio que no hacer
aprecio
A rey muerto, rey puesto
Genio y figura hasta la sepultura
De su suerte contento, uno de ciento
Cada mochuelo en su olivo
Tal para cual
Pronto y bien rara vez juntos se ven.
Primero es Dios que los santos
Donde no hay mata, no hay patata.
El que espera desespera
Ser más fino que el oro
Después de los cuarenta no te mojes la
barriga
Ver los toros desde la barrera
La vida avanza sin pausas, a veces
bien y otras no tan bien.
Quien mal anda mal acaba.
Quien cabeza no tiene, no ha menester
bonete
Piedra que rueda no cría musgo
Aprovecha cuando haya, y cuando no
aguanta
La avaricia rompe el saco
A caballo regalado no se le mira al
diente
El dinero mueve el mundo

Edo bapez, edo golpez!	Edo batere ez, edo kolpez!	¡Cuando mucho, cuando nada!
Egon hadi Andartora begira!	Egon hadi Andartora begira!	¡Estate en Babia!
Errementarixaren etxian zotza burduntzi	Errementariaren etxean zotza burruntzi	En casa del herrero cuchillo de palo
Erromes fan, lekua galdu	Erromes joan, lekua gal	El que fue a Sevilla perdió su silla
Estuketan dana ezta denbora askuan biziko.	Estutzen dena ez da denbora askoan biziko.	El que apura poco dura
Etxe hutsa, demanda hutsa	Etxe huts, gerra huts	Estomago hambriento no tiene oídos.
Etxian-etxian gelatzua baltza eta geurian baltzena	Etxean-etxean laratza beltza eta geurean beltzena	En todas las casas cuecen habas y en la mía a calderadas
Ezetz esaten eztauenak, baietz esaten dau	Ezetz esaten ez duenak, baietz esaten du	El que calla otorga
Eziña berez etorten dok/n	Ezina berez etortzen duk/n	El no poder viene solo
Gaizki esanak barkatu eta ondo esanak goguan hartu.	Gaizki esanak barkatu eta ondo esanak gogoan hartu.	Perdona las cosas mal dichas y recuerda las buenas.
Gastiasoro ikusi barikua izan!	Gastiasoro ikusi gabekoa izan!	¡No tener mucho mundo!
Gaur ni eta zu bixar, danok etorri bihar!	Gaur ni eta zu bihar, denok etorri behar!	Dentro de cien años, todos calvos
Gauza bat da esatia eta beste bat egittia.	Gauza bat da esatea eta beste bat egitea	Del dicho al hecho hay un gran trecho
Gero dixuenak bego dixo	Gero dioenak bego dio	Mejor hoy que mañana
Gizonak ekin, Jaungoikuak egin	Gizonak ekin, Jaungoikoak egin	El hombre propone y Dios dispone
Gizurra esan neben Getarixan, ni baiño lehenago zan atarixan	Gezurra esan neben Getarian, ni baino lehenago zen atarian	Antes se pillá al mentiroso que al cojo
Gizurrak pauso laburra	Gezurrak pausu laburra	Antes se pillá al mentiroso que al cojo
Goiz gorri, arratsalderako itturri	Goiz gorri, arratsalderako iturri	Por la mañana arreboles, por la tarde lluvia
Goizian goiz jaikitten danari Jaungoikuak lagunketan xao	Goizean goiz jaikitzen denari Jaungoikoak laguntzen dio	A quien madruga Dios le ayuda
Gose antzian eta zor antzian bizitten da onduen	Gose antzean eta zor antzean bizitzen da onduen	La moderación es buena recomendación
Gustoko lekuan, aldaparik ez	Gogoko tokian, aldaparik ez	La sarna con gusto no pica
Haizia nora, zapiak hara!	Haizea nora, zapiak hara!	Donde va Vicente, donde va la gente.
Hasarriak konponketara ez fan iñora	Haserreak konpontzera ez joan inora	No te metas en camisa de once varas.
Harrixa bota eta eskua gorde!	Harria bota eta eskua gorde!	Echar la piedra y esconder la mano
Hasixak egiña dirudi, egiñak urregorrixa	Hasiak egiña dirudi, eginak urregorria	Camino comenzado, medio andado
Hau da hau pobrien mintegixa!	Hau da hau pobreen mintegia!	A perro flaco todo son pulgas
Hezi bagia, hezitzaile on! Hogeita hamaika eskutik izan / eduki	Hezi gabea, hezitzaile on! Hogeita hamaika eskutik izan / eduki	Mal domado buen domador Tener la sartén por el mango.
Ibai nahasia, arrantzalienen irabazixa	Ibai nahasia, arrantzaleen irabazia	A río revuelto ganancia de pescadores

Ittoia behiez gainezka eta artaldia be sartu gura	Ukuilua behiez gainezka eta artaldea ere sartu gura	Éramos pocos y parió la abuela
Iturrira sarri doian pitxarra apurtu egitten da	Iturrira sarri doan pitxarra apurtu egiten da	Tanto va el cántaro a la fuente que al fin se quiebra
Jabe askoren txakurra, gosiak hil	Jabe askoren txakurra, goseak hil	Unos por otros, la casa sin barrer.
Jaten dauenak zeozer egingo dau	Jaten duenak zer edo zer egingo du	Con pan y vino se anda el camino.
Jokua ezta errenta, hoba da oillua erreta	Jokoa ez da errenta, hobe da oiloa erreta	El juego (las apuestas) es camino de perdición.
Kandelarixo bero, negua gero Kanderixo hotz, negua motz	Kandelario bero, negua gero Kandelario hotz, negua motz	Si por Candelario calienta, el invierno vendrá luego. Y si por Candelario hace frío, el invierno será corto
Kanpo larrosa, etxeko arantza Kanpuan uso, etxian otso	Kanpoan uso, etxean otso	En la calle cordero, y en casa lobo
Kanpotik etorri eta etxetik botako zaue Kanpotik etorri eta eurak nagusi	Kanpotik etorri eta etxetik botako zaituzte Kanpotik etorri eta eurak nagusi	De fuera vendrán y de casa te echarán
Kontuak garbi, adiskidiak zahar	Kontuak garbi, adiskideak zahar	Al pan, pan, y al vino, vino.
Kendu eta ifiñi ez, akabau!	Kendu eta ipini ez, amaitu!	Quita y no pon se gasta el montón
Lanetik urten bihar dau!	Lanetik irten behar du!	Cualquier logro es fruto del esfuerzo
Leku danetan txakurrak ortozik	Leku guztietan txakurrak oinutsik	En ningún sitio atan los perros con longaniza
Lekutan xagok/n Mendaro!	Lekutan zegok/n Mendaro!	Andas lejos (Andar por los cerros de Úbeda)
Mariatza euritsu, urtia ogitsu	Maiatza euritsu, urtea ogitsu	Agua de por mayo, pan para todo el año.
Merkian karua, Bergarako narrua	Merkean garesti, Bergarako larrua	Lo barato sale caro
Min bariko arrana, hordeixak jan	Mihi gabeko arrana, herdoilak jan	El que no llora, no mama
Nere etxe pobria, Burgos dana baiño hobia	Nork bere etxe pobrea, erregena baino hobia	Casa propia es un tesoro que no es pagado con oro.
Nolako Maritxu, halako Perutxo!	Nolako Maritxu, halako Perutxo!	¡Ser tal para cual!
Nori beria, Jainkuaren legia Nori beria, zuzenbidia	Nori berea, Jainkoaren legea Nori berea, zuzenbidea	A cada cual lo suyo, y a Dios lo de todos
Odolostiak eta buzkantzak ordietan izaten dira	Odolkiak eta buzkantzak ordainetan izaten dira	El dar va con el tomar
Ogi gogorrari hagin zorrotza	Ogi gogorrari hagin zorrotza	A pan duro, diente agudo
Oillo lurrian ibilli	Oilo lurean ibili	Andar por casa
Oillua gero baiño, arrautzia orain hoba!	Oiloa gero baino, arraultza orain hobe!	Más vale pájaro en mano que ciento volando
Oiñezkorik gura ez, eta zaldizkorik etorri ez!	Oinezkorik gura ez, eta zaldizkorik etorri ez!	Lo mejor es enemigo de lo bueno

On billa, on billa...bonbilla!	On bila, on bila...bonbilla!	Lo mejor es enemigo de lo bueno
Ordu onian etorri haiz!	Ordu onean etorri haiz!	A buenas horas, mangas verdes
Osasuna munduko ondasuna	Osasuna munduko ondasuna	Entre salud y dinero, salud primero
Osasunez urratu!	Osasunez urratu!	¡Que rompas con salud!
Paguari ezin xako intxaurrik eskatu!	Pagoari ezin zaio intxaurrik eskatu!	No le pidas peras al olmo
Piñu-kaskarak be onak dira sutarako	Pinaburuak ere onak dira sutarako	Lo que no mata, engorda
Premiñiak erakusten dau	Premiak erakusten du	La necesidad agudiza el ingenio
Saiaketan danari Jaungoikuak lagunketan	Saiatzen denari Jaungoikoak laguntzen	A Dios rogando y con el mazo dando
San Andres txarriak askan trabes	San Andres txerriak askan trabes	Por San Andrés el cerdo al revés.
Segurura jo egik/n eta asmauko dok/n	Segurura jo ezak/n eta asmatuko duk/n	Más vale malo conocido que bueno por conocer
Sutan probaitten da eltzia	Sutan probatzen da eltzea	El oro se prueba en el crisol
Txapela buruan eta ibilli munduan	Txapela buruan eta ibili munduan	Ancha es Castilla
Txonpiok be bere gustoa egin ei eben	Txonpiok ere bere gustua egin omen zuen	Fulanito también hizo su antojo
Txori bakoitza bere adarrera	Txori bakoitza bere adarrera	Zapatero a tus zapatos
Txorixak baiño buru gutxiago euki	Txoriak baino buru gutxiago eduki	Tener menos cabeza que un chorlito
Ura fan eta gero presia egin	Ura joan eta gero presa egin	Tiempo ido, nunca más venido
Ura eta sua orkatillatik behera	Ura eta sua orkatilatik behera	El fuego y el agua, por debajo de la cintura
Urriñeko intxaurrak hamalau, bertaratu eta lau.	Urrutiko intxaurrak hamalau, bertaratu eta lau.	No es oro todo lo que reluce
Usua usuarekin, belia beliarekin	Usoa usoarekin, belea belearekin	Dios los cría y ellos se juntan
Zelako astua, halako astakumia!	Nolako astoa, halako astakumea!	De tal palo, tal astilla
Zeledon, Zeledon, hartu bai eta ez emon	Zeledon, Zeledon, hartu bai eta ez eman	Ser muy agarrado
Zezenari adarretatik heldu	Zezenari adarretatik heldu	Coger al toro por los cuernos
Zotza-ziririk eztau irabazten	Zotza-ziririk ez du irabazten	No gana un real o un centavo.
Zotzaz ezin leike ziririk egin (Paguari ezin intxaurrik eskatu)	Zotzaz ezin daiteke ziririk egin (Pagoari ezin intxaurrik eskatu)	Es imposible pedir peras al olmo
Zozuak beliari ipurbaltz!	Zozoak beleari ipurbeltz!	Vemos la paja en el ojo ajeno, y no la viga en el propio
Zurrut eta putz eztago batera egitterik	Zurrut eta putz ez dago batera egiterik	Sorber y soplar es imposible a la vez

MODISMUAK

ESAMOLDEAK, ESAPIDEAK

MODISMOS

Adarra jo, harpia jo	Adarra jo, harpa jo	Tomar el pelo
Ahixa janda caballero!	Ahia janda caballero!	Se le dice a alguien cuando ha quedado saciado
Ahalegiñak eta bost egin	Ahaleginak eta bost egin	Hacer hasta lo imposible
Ahokaria bota	Ahokada bota	Decir una exageración
Ahua neurri izan	Ahoa neurri izan	Decir lo que le viene en boca referido más bien a cantidades, precios, etc.
Aittaren semia / alabia izan	Aitaren semea / alaba izan	Salir a su padre
Aleitzira esan, ibilli	Iritzira esan, ari	Calcular o decir a ojo de buen cubero, al (buen) tuntún
Alia euki	Mozkortuta egon	Estar borracho
Alper-alperrik ibilli	Alfer-alferrik ibili	Andar en vano.
Aspaldiko!	Aspaldiko! Lagun zaharra	¡Viejo amigo!
Ate adiña maratilla!	Ate adina maratila!	Tener excusas o respuesta para todo.
Aterpetik ibilli	Aterpetik ibili	Andar con cuidado. Ver los toros desde la barrera
Atzian zulua izan	Atzean zulua izan	Ser como todos los demás
Aza ipurdira fateko moduan geratu	Aza ipurdira joateko moduan geratu	Quedar lleno a reventar
Azaak emun	Azak eman	Dar calabaza
Azaak jo	Ziria sartu, ederra egin	Engañar, burlarse
Azal sendua izan	Azal sendoa izan	Tener mucha jeta
Bapez edo golpez	Batere ez edo kolpez.	Cuando mucho, cuando nada
Bare-bare egon	Bare-bare egon	Estar como una malva
Bazkarixa poxpolotan eukittia	Bazkaria pospolotan edukitzea	Tener la comida sin preparar
Begirik batu ez	Begirik batu ez	No pegar ojo
Begittan hartu	Begitan hartu	Coger manía
Bekozkua jarri	Bekozkoa jarri	Fruncir el ceño
Bere onetik irten	Bere onetik irten	Salirse de sus casillas; sacar de quicio
Berbia jan	Hitza jan	No cumplir lo prometido
Berezkoa euki	Berezkoa eduki	Ser innato, natural, propio
Bero usaiñik ez egon	Bero usainik ez egon	No hacer ni pizca de calor

Bistan egon / izan	Begi-bistakoa izan	Caer por su propio peso
Bixamona euki	Biharamuna eduki	Tener resaca
Burua berotu	Burua berotu	Calentar los cascots.
Burua lehengo lepotik euki	Burua lehengo lepotik eduki	Mantenerse en sus trece
Burubide bat emun	Burubide bat eman	Dar una resolución
Burubide txarra emun	Burubide txarra eman	Dar mal termino, mal gobierno
Burutik egindda egon	Burutik eginda egon	Estar mal de la cabeza
Danon agotan egon / ibilli	Denon ahotan egon / ibili	Ser de dominio público
Diarka ibilli	Deiadarcka ibili	Andar a voces
Egonian egon / Gora begira egon	Egonean egon / Gora begira egon	No pegar ni golpe
Ekiña txarra da	Ekina txarra da	El empeño puede con todo
Elorriko ikusi, gorriak ikusi	Gorriak / beltzak ikusi	Pasarlas moradas
Entzun eta gor egin	Entzun eta gor egin	Hacerse el loco
Epel-epel egindda egon	Epel-epel eginda egon	Estar como una cuba
Erriel bat emun ez	Erreal bat eman ez	No dar ni un real.
Esku garbixa izan	Esku garbia izan	Ser honrado, ser de fiar
Eskuetatik fan	Eskuetatik joan	Irse de las manos, desmoronarse
Etxekuen barregarri izan	Etxekoen barregarri izan	Dejar en ridículo a los de casa Ridículo familiar
Ez gatzik ez piparririk ez eukittia	Ez gatzik ez piperririk ez edukitzea	No tener ni chicha ni limonada
Eziña ekiñaz egiña	Ezina ekinez egiña	El uso hace maestro
Fraka barririk egin ez	Praka berririk egin ez	No enriquecerse
Gabonetan keizak!	Gabonetan gereziak!	¡Dios te lo pagará!
Galesti bizixa izan	Garesti bizia izan	Estar carísimo (algo)
Gizonkeriak egin, esan	Gizonkeriak egin, esan	Decir o hacer machadas
Gogaikarrixa izan	Gogaikarria izan	Ser molesto, -a, fastidioso, -a, despreciable
Gorriak ikusi	Gorriak ikusi	Pasarlas moradas
Gutziz itxitta egon	Gutziz itxita egon	Cerrado a cal y canto
Hagiñak bardindduta izan	Haginak berdinduta izan	Ser perro o zorro viejo
Hankak jaso, hanka egin, ospa egin, polaiñak jaso	Alde egin, ihes egin, ospa egin	Tomar las de Villadiego
Harrika(d)ia eduki	Harrikada eduki	Tener un toque o 'pire'

Harrikara bota	Harrikada bota	Echar a tomar vientos
Hasixan hasi	Hasian hasi	Comenzar de veras
Hotzak dar-dar egon	Hotzak dar-dar egon	Estar temblando
Hutsaren hurrengua izan	Hutsaren hurrengoa izan	Ser un cero a la izquierda
Iñun diranak eta eztiranak esan	Inon direnak eta ez direnak esan	Decir perrerías
Jai euki edo egon	Jai eduki edo egon	No haber o tener nada que hacer
Jaleo billa ibilli	Sesio, liskar bila ibili	Andar buscando camorra
Jantzixa euki	Jantzia eduki	Tener apoyo o ayuda
Jardunbidia emun	Jardunbidea eman	Dar que hablar
Jo eta ke ibilli Jo eta su ibilli	Jo eta ke ibili Jo eta su ibili	Andar dale que te pego
Jo eta ma itzi	Ahozabalik utzi	Dejar perplejo o boquiabierto
Kaka burutik behera egin	Kaka burutik behera egin	Reírse a la cara
Kaka-lekua altu euki	Kaka-lekua altu eduki	Creerse san dios.
Kandelía jarri (Arantzazuko Birjiñiari)	Ama Kandelía jarri (Arantzazuko Birjinari)	Ama Poner una vela a la Virgen para pedir amparo.
Kanuan jo	Kokotean jo	Dar un pescuezo
Kokua jan	Kokoa jan	Comer el coco
Koplakin edo hartzequakin etorri	Koplekin etorri	Venir con cuentos
Koipia emun	Koipea eman	Hacer la pelota
Lagunabarrian jantzi, bizi, ibilli	Besteen parean jantzi, bizi, ibili	Vestirse, vivir o andar a la par de los demás
Laneraan ibilli	Lanpetuta ibili	Estar ocupado, -a
Lekutan ibilli, lekutara fan	Gaitik erabat urrundu	Irse/salirse por los cerros de Úbeda. Salirse por la tangente
Leon-kastillo egin	Leon-kastillo egin	Echar a cara y cruz
Lo seko egin	Lo seko egin	Dormir como un tronco
Marmaxika / marmarrian / murmuxetan ibilli	Txutxu-mutxuka ibili	Murmurar
Maratillatik urtenda egon	Maratilatik irtenda egon. Burutik jota egon	Estar loco de remate
Minpekorik ez euki	Mihipekorik ez eduki	No tener pelos en la lengua
Narru betian jan	Larru betean jan	Comer hasta hartarse
Narruko bat emun	Kolpe bat eman	Dar un cachete o una colleja
Okaraka hasi	Okadaka hasi	Comenzar con nauseas o arcadas

Onenak emunda egon	Onenak emanda egon	Estar para el arrastre
Koplaburua izan	Erruduntzat jo, hartu	Ser cabeza de turco
Parrandan ibilli, parrandara fan	Parrandan ibili, parrandara joan	Andar o ir de picos pardos
Pikutara fan edo bialdu	Pikutara joan, bidali	Ir o mandar a freír espárragos
Piperrik be ez jakin	Piperrik ere ez jakin	No tener ni idea
Samia bihurtu	Sama / Lepoa bihurtu	Retorcer el pescuezo
Takateko bat hartu	Takateko bat hartu	Coger un golpe
Tautik be entendi / esan ez	Tutik ere ulertu / esan ez	No entender ni jota / No decir ni mu
Txahala egin	Txahala egin	Echar la pota
Txakur haundi bat be ez balixo	Txakur handi bat ere ez balio	No valer una perra gorda
Txakurren salara bialdu	Txakurren salara bidali	Mandar a freír espárragos
Txorietxe geratu	Txorietxe gelditu	Quedar vacía o abandonada una casa
Txorimalo egindda ibilli	Barregarri ibili; burutik gora eginda ibili	Andar desesperado, sin encontrarle el punto
Ukatuta egon	Ukatuta egon	Estar reventado, hecho polvo
Ulixari dana bost!	Urliari dena bost!	Darle igual tres que treinta y tres
Usaiñian ibilli	Atzetik ibili, peskizan ibili	Merodear, husmear, rastrear
Xaguka-xaguka ibilli	Zabuka-zabuka ibili	Ir dando tumbos
Zer xabillagu / xabiñagu, ba?	Zer ari haiz, ba?	¿Qué haces?
Zer xagok / xagon, ba?	Zer zegok / zegon, ba?	¿Qué hay?
Zipitzik be emun ez	Zipitzik ere eman ez	No dar ni pizca
Zurrumurrua zabaldu / Hotsa zabaldu	Zurrumurrua zabaldu / Hotsa zabaldu	Correr el rumor
Zurrutari emun	Zurrutari eman	Darle al drinking

UMIEN KANTUAK / HAUR KANTAK

Txantxulerio kaminero
Ez dauka dirurik
Lau alabatxo ditu
Ezkondu gabarik.
Bosgarrena semia
Kapote zaharrakin
Konejua dirudi
Bere bizarrakin.

Olan-olanetan
Zozue kantetan
Gure etxeko mutikotxuek
Kaka fraketan!

Bat eta bi, hiru ta lau
Txominek andrie saldu dau.
Zer egin dau pekatu?
Aldeko txakurre urketu!

Arre-arre mandoko,
bixar Tolosarako,
etzi Panplonarako.
Handik zer ekarriko?
Frakak eta gerriko.
Hareik zeinendako?
Maialenendako! (Umiaren izena)

BIBLIOGRAFIA:

- *El vocabulario vasco de Aranzazu-Oñati y zonas colindantes.* Fr. Cándido Izaguirre
- *Bergara aldeko hiztegia.* Juan Martin Elexpuru
- *Oñatiko euskera.* Kepa Elortza, Roberto Altuna eta Koldo Zumalde
- *Atsotitzak.* Gotzon Garate
- *Berbeta berua.* Alberto Telleria
- *Gaztelaniazko esamoldeak euskaraz.* *Aizu*, 205-228 zk. (1998/01-1999/01)
- *Orotariko Euskal Hiztegia.*
- *Euskaltzaindiaren hiztegia*
- *Elhuyar hiztegia*